

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

nr 6
juni-juli 1963
pris 1: 50

AKTIVITET GENOM EGNA INSATSER

Arbetsgrupp vid en av riksförbundets socialvårdskurser

RHL

(Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka) har 16.000 anslutna medlemmar och 130 lokalföreningar i hela landet

3 viktiga punkter för bättre folkhälsa

Effektiv hälsokontroll, som avslöjar hjärt- och lungsjukdomar på tidigt stadium

Vid behov sjukvård och kartläggning av eftervård, försörjnings- och arbetsmöjligheter.

De sjukas egen aktiva medverkan i åtgärder, som syftar till deras rehabilitering

har alltid kännetecknat verksamheten inom Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka.

Vi vill bl. a. genom medlemsvård, studier och egen kursverksamhet, göra de sjukdomsdrabbade bättre skickade att förstå sin sjukdomssituation och de problem den innebär.

Den interna studie- och kursverksamheten har i hög grad inriktats på samhällsfrågor, sociallagstiftning, arbetsmarknadsproblem, näringslivets möjligheter att ta emot handikappade osv. Avsikten med denna interna skolning har varit och är alltså att göra våra medlemmar i lokalföreningarna landet runt bättre rustade för samarbete.

Förbundets egen roll, att i det löpande arbetet föra sjukdomsgruppernas talan, kan organisationsmässigt sammanfattas på följande sätt:

- centralt bevakar förbundet sjukdomsgruppernas intressen genom kontakter med departement, ämbetsverk, styrelser och andra organ, vilka sysslar med handikappfrågor. Arbetet verkställs dels genom personliga kontakter, dels genom framställningar i skrivelser, remissyttranden osv.
- på lokalplanet verkar förbundet främst genom lokalföreningarna. De arbetar för medlemsvård, ger råd och upplysningar, personligt stöd och hjälp i olika former samt söker skapa en stimulerande gemenskap för de sjuka och f. d. sjuka.

Den intressegemenskap vi eftersträvar genom förbundet och dess lokalföreningar avser inte att ersätta men väl komplettera den service, som på annat sätt står till buds för hjärt- och lungsjuka.

Bidragsformer och självansvar

Den gamla tidens "socialpolitik" — om man nu bör använda ett så fint ord — rörde sig med ganska enkla begrepp. Vårdformerna var enkla, lagbestämmelserna ganska lätta att överblicka. Vår växande sociala lagstiftning kännetecknas i stort sett av att man inte helt plockar bort de gamla paragraferna — de finns kvar på ett eller annat sätt i det nya; låt vara i förädlad form. En av våra klassiska kommittéer föreslog en gång att i fattigvårdslagen skulle man fastslå uttrycket "nödtorftigt underhåll", men medicinalstyrelsen opponerade sig mot "nödtorften" och departementschefen erinrade om att det inte kunde vara meningen, att "understödstagaren nätt och jämt skulle hållas över svältgränsen". Hur mycket skulle han då få? Ja, även på den frågan gavs ett mycket diplomatiskt svar: han borde erhålla "vad som i allmänhet å den ort, där understödet gives, anses vara erforderligt för livsuppehållet." Det var på den tiden. Senare tiders lagstiftare har till och med funnit det lämpligt att avskaffa uttrycket fattigvård och ersätta det med socialhjälp.

Man har gått vidare. De behovsprovade hjälpformerna har fått vika för försäkringsmässiga principer i sociallagstiftningen. Alltjämt finns en del av den gamla fattigvårdslagens rester i renoverat skick i socialhjälpslagen, men de flesta medborgarna tågar nu i samlad trupp in under socialbalkens breda tak — där råder en högre atmosfär och den närgångna granskningen av

den enskilde tonar bort i "rättighetsbegreppet". *En rättighet* — det låter bra mycket bättre än "nödtorftigt underhåll" — eller hur?

Nåväl, visst är socialbalken en stolt byggnad, jämfört med "nödtorftens" fattigstugor, men en genomgång av alla kapitel i det samordnade lagsystemet gör en i alla fall smått betänksam. Vi har ändå en mångfald av olika bidrag mitt i samordningen. Längtan efter en enkel social lagbok, som ger medborgaren trygghet i alla tänkbara situationer, är kanske orealistiskt dagdrömeri? Man kan komma tillrätta med det lokala godtycket — skapa försäkringsformer, enhetliga i stort sett för hela landet — men kan man komma bort från mångfalden? Det vore onekligen ett gott uppslag för Lennart Hyland i Sveriges Radio eller TV-chefen Nils Erik Bæhrendtz att ordna en frågesporttävling med uppgift att t. ex. räkna upp namnen på alla de former av försäkringar och bidrag, som kan utgå i olika situationer till en svensk medborgare. Vi bortser då helt från kvalificeringsgrunderna för att erhålla olika förmåner — det senare avsnittet kanske skulle överstiga krafterna till och med för våra giganter frågesportledare.

Vi ska vara glada över det mått av social trygghet vi uppnått. Att vi har flera lagar än förr innebär också att den enskilda människan har många flera möjligheter än förr att få det stöd hon behöver vid sjukdom, invaliditet, ålderdom och and-

ra omständigheter, som inträffar under livets gång. Drömmen om den enkla lagboken, som täcker alla behov och situationer, får inte skymma bort de reella framstegen i dagens socialsverige.

Ofta ligger det nära till hands att se alla våra "sociala bidrag" som en stor fara för vår ekonomi och vårt folkhushåll på längre sikt. Det ligger väl också partipolitiska värderingar i motstånd respektive kärlek till socialpolitikens expansion. Men det är inte hela sanningen. Att sätta spärrar för missbruk av förmåner sociallagstiftningen ger har varit en mardröm för experter i alla läger. Genom formuleringar i lagtexten har man sökt infånga tjuven i förväg, dvs. innan han hunnit tillskans sig något av läckerheterna i välfärdens skafferier. Därmed har lagtexten lätt förvandlats till oläslighet, svårigheter har uppstått i den praktiska tillämpningen. Svårigheterna har kanske i flesta fall drabbat oskyldiga, därför att lagen blivit besvärlig för dem som behöver dess stöd — och "tjuvarna" i välfärdens skafferier har via någon bakdörr på sidan om lagen hittat dit i alla fall, trots den vattentäta lagtexten.

Att förebygga missbruk av sociala förmåner med hjälp av invecklade lagtexter är inte effektivt. Snarare har ett överdrivet nit i den vägen benägenheten att avtrubba lagen, minska dess reella syfte. Självfallet kan vi inte röra oss med sådana "lättillgängliga" sociallagar att vi bildligt talat lämnar dörrarna vid-

"Rökhosta" allvarligast för den som har nedsatt lungkapacitet

Om tobaksrökning och lungfunktion har *docent Eric Carlens* och *docent Gunnar Dahlström* gjort en intressant sammanställning av kända fakta från olika länder. För att få en uppfattning om rökningens påverkan av blodfördelning och ventilation i lungorna har de två vetenskapsmännen gjort en egen "rökundersökning med hjälp av s.k. bronkospirometri. I proven har deltagit både rökare och icke rökare. Därvid har visats att cigaretttrök, trots bedövning av de grövre

luftvägarna, i många fall har en lokal retande effekt med minskad ventilation och syrgasupptagning som följd. Centrala reflexer torde kunna uteslutas genom den ensidiga effekten. Försökspersonerna har visat rätt stora variationer i reaktionsätt, framför allt är det anmärkningsvärt att rökare tycks ha reagerat starkare än icke rökare. Man vet dock sedan gammalt att rökarnas slemhinnor är svåra att bedöva och att de är känsliga för olika retmedel, men att de skulle vara känsv-

ligare även för den cigaretttrök, som framkallat detta tillstånd, är kanske förvånande. Att rökning av endast en cigarett kan utöva en rätt kraftig akut retning på luftrören är obestridligt och hänsyn bör tagas till detta vid subtila lungfunktionsundersökningar. Mycket talar för att dessa ständigt upprepade akuta reaktioner kan medföra kroniska rubbningar med ogynnsamma förändringar i slemhinnan. Det är också tydligt att en relativ nedsättning av ventilationen, som kan vara utan praktisk betydelse för en frisk, kan vara ogynnsam för en lungsjuk med en redan i förväg genom sjukdomen nedsatt lungfunktion. Nedsättningen av ventilation och syrgasupptagning kan ha flera olika orsaker. En ökad sekertion av slem samt en svullnad av slemhinnan kan förekomma och liksom en kontraktion av luftrörens glatta muskulatur medverka till en förträngning. Man vet också genom uppmärksamare experimentella svenska undersökningar (Dalhamn 1956) att aktiviteten av de för renhållningen i luftrören viktiga flimmerhåren nedsätts av tobaksrök.

För många rökande patienter med lungsjukdomar har begreppet "rökhosta" varit en besvärlig realitet och åtskilliga har märkt subjektiv försämring av konditionen med ökad anfäddhet i samband med rökning. De flesta läkare, som sysslar med sådana sjukdomar, har väl också brukat tillråda sina patienter att sluta röka. De experimentella undersökningar, som har relaterats, stärker i hög grad dessa empiriska rön och tobaksavvänjning kan även ur denna synpunkt vara en viktig del av behandlingen vid många lungsjukdomar.

(Sv. Nationalföreningen mot Hjärt- och Lungsjukdomar, Kvartalstidskrift nr 1 1963)

öppna till samhällets resurser. Frågan är då hur vi lämpligen bör komma ur mångfalden, göra lagarna enkla och lättfattliga — och samtidigt undvika missbruk av förmånerna. Rättighetsbegreppet — som mer och mer accepterats i socialförsäkring och sociallagstiftning — kräver naturligtvis också ett ansvar hos den som åtnjuter förmånerna. Den sociala ansvarskänslan är i den mån man kan utveckla en sådan den bästa garantin för sociallagstiftningens värdebeständighet.

En kritisk situation uppstår ofta då ett bidrag upphör att utgå eller när man ska växla om från en form till en annan. Den nya socialbalken ger exempel på situationer av denna art. Flera former kan mötas i det sociala spåret: t. ex. då man uppbär sjukpenning, av varierande storlek, och sedan, då hälsan tillåter, får bidrag för yrkesutbildning. Man kan även fundera över vad som ofta kan inträffa vid omprövning av förtidspensionerna — f. n. har vi tre olika grupper av förtidspensionärer,

hel-, halv- och en tredjedels pension. Nu har den nya socialbalken fungerat i knappt ett halvår och prejudikat på den praktiska tillämpningen måste därför bedömas som få vid denna tidpunkt. För den handikappade och långtidssjuka står väl alltid, i normala fall, förhoppningen till ett eget arbete, en sysselsättning, som ger känslan av egen insats för egen försörjning. Man glömmer ofta att socialåtgärderna har en produktiv sida. Socialbalkens starka betoning av rehabiliteringen — återställande av mänsklig arbetsförmåga — får inte glömmas bort. Trygghet är inte bara att lyfta ekonomiska bidrag. Försörjningsdugligheten och möjligheten att utveckla den hos enskilda människor har aldrig tidigare uttryckts så klart och otvetydigt i svensk sociallagstiftning.

Strävan till ytterligare klarhet i den sociala mångfalden får emellertid inte mattas av — det kanske heller inte skadar att då och då ta upp den sociala välfärdens moralbegrepp till kritisk granskning.

Sixten Hammarberg

Status

Organ för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka

Ansv. utg.: **Einar Hiller**
Redaktör: **Sixten Hammarberg**
Red. och Exp.: Kocksgatan 15, Stockholm
Telefon 41 39 99 och 44 40 40
Postadr.: Box 4149, Sthlm 4
Postgironr 95 00 11

Annonsspriser: Omslags sista sida 500:—
1/2-sida 400:— 1/3-sida 225:—
1/4-sida 125:— 1/8-sida 65:—
Småannonser: 58 mm spaltbredd 65 öre mm
90 mm spaltbredd 90 öre mm

Prenumerationspris: Helår 15 kr, halvår 8:25 kr

UR INNEHÅLLET:

TBC-läget i Stockholm	7
UTLANDET	8
FORSKNINGSANSLAG	10
HJÄRTAT — kroppens "Flitiga Lisa"	14
SOMMARTVÄTT OCH HERRSKAP	16
ÅLAND — sommarens turistmål	22
BILDKRYSS	24

OMSLAGSBILD: Sommar på havet —
teckning av Elsie-Britt Stenqvist

Fet mat eller icke fet mat?

frågar man sig efter att ha tagit del av några amerikanska signaler, närmare bestämt från Atlantic City, där hjärtspecialister haft överläggning. Två läkare — Barnes och Ratzenhover — opponerar sig kraftigt mot den gängse uppfattningen bland hjärtspecialister om blodfettets farligheter. Genom att minska antalet dödsfall i infektionssjukdomar lever folk längre — vetenskapsmännen har lyckats få folk att "leva längre" och — därmed blir man lättare "kinidater" till hjärtsjukdomar! De två läkarna stöder sig på slutsatser, grundade på 6.000 obduktioner i Graz i Österrike. Tillfälligheter är det lösliga sambandet mellan diet och hjärtattacker, säger de två — och hävdar vidare att "ett gott kosthåll har varit en viktig faktor till att amerikanerna lever längre än förut"!

Nu lär väl de två frifräsarna från Atlantic City inte få sista ordet i den här frågan. Säkert kommer den övriga hjärtexpertisen i världen att inte tåga still. Bevis kommer att plockas fram i statistik och arkiv och i den striden kommer kanske de 6.000 obduktionerna från Graz att väga lätt i sista omgången. Nu väntar vi — som sagt — på vad som kommer i nästa omgång. Fett eller icke fett gäller frågan uttryckt i enkla termer — i den vetenskapliga debatten kommer den säkert att fördelas i åtskilligt finare nyanser. Vi väntar med spänning på svaret på utmaningen från Atlantic City.

I det norrländska Ådalen

rör man sig i andra termer, betydligt enklare, men ändå betydelsefulla för den sjuka och handikappade människan. Fackföreningsfolket i Ådalen — närmare bestämt Ådalens distrikt av Pappers — har på vår-

sidan haft en stor konferens i Kramfors om de partiellt arbetsföras problem.

Härom skriver *Torgny Johansson* i den utmärkta kartelltidskriften SIA en krönika med genomtänkta synpunkter på handikappfrågorna.

PRESS|eko

Så här skriver fackföreningsmännen i Kramfors:

Vi avsåg med vår konferens att ventilerade dessa problem med våra arbetsgivare och företrädare för arbetsmarknadsmyndigheterna och dryfta möjligheterna till

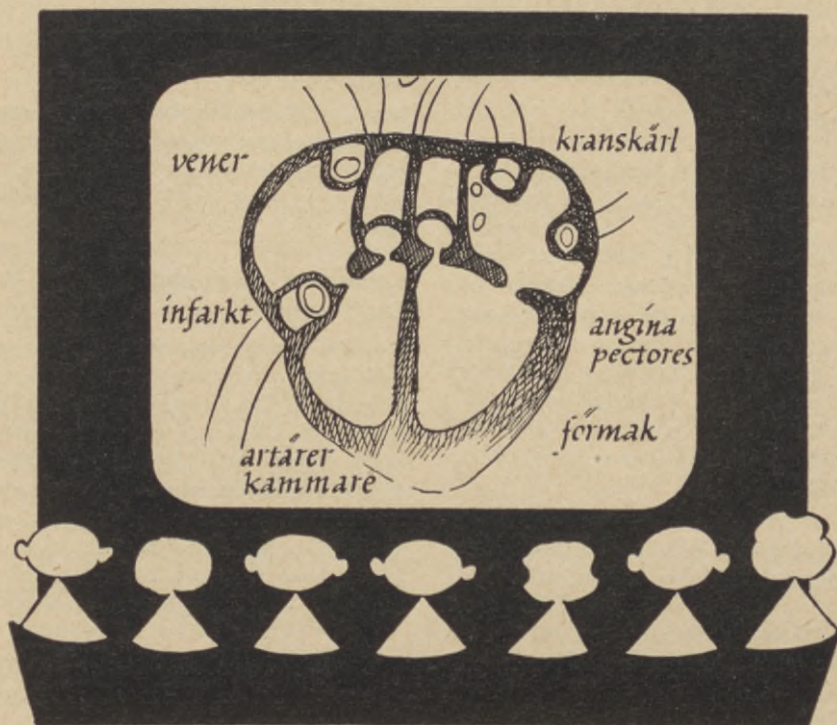
omskolning av handikappade för att därmed göra livet ljusare för dem. Styrelsen för Ådalens distrikt av Pappers är mycket glad över att konferensen fick ett så positivt mottagande av de inbjudna och för de inlägg som gjordes i debatten.

Av anförandena och debattinläggen på konferensen framgick att det inte råder någon intressemotsättning mellan arbetsmarknadens parter, när det gäller att förbättra levnadsvillkoren för de handikappade.

Här måste även våra fackliga organisationer medverka genom att på arbetsplatsen visa samförstånd med den villkorligt arbetsföra. Det går lättare för en fullt arbetsföra att övergå till ett nytt arbete, än det gör för den som är mindre arbetsföra. Här kan vi göra vår insats, om en sådan omplacering skulle visa sig nödvändig.

Forts. å sid. 6

Vad lärde vi oss av SOS-hjärtat?

Den stora kampanjen i bl. a. TV, radio och press under rubriken "SOS-hjärtat", bör ha lärt oss en hel del. Kan vi skilja på vener och artärer i blodomloppet? Vet vi vad som menas med "infarkt, angina pectoris, kranskärl"? för att nu nämna uttryck som är vardagsprosa för latinskt hemtama hjärtspecialister.

Handikappvård och förebyggande vård viktiga frågor för ny socialminister

Den nye socialministern, Sven Aspling, som tillträdde sin post då Torsten Nilsson, blev utrikesminister, har redan hunnit ge prov på viktiga initiativ på sitt arbetsområde. Redan vid årets början lät han tillsätta en utredning för att "täppa till luckor" i den nya socialbalken. Ökade resurser för bl. a. silikosforskning och krafttag mot luftföroreningarna är regeringsförslag vid årets riksdag med hans signatur. Att komma tillrätta med tobaksrökningens skadeverkningar — särskilt bland ungdom — är ett initiativ man också fäster sig vid. Det är därför en på verklighetens grund baserad deklaration socialminister Aspling ger vid en intervju i *Tidskrift för allmän försäkring*. Så här sammanfattar socialministern sina ståndpunkter, då det gäller aktuella handikappfrågor och förebyggande vård:

"Väl så viktigt som att den sjuke inte skall behöva betala för att han råkar drabbas av sjukdom är andra insatser på det sociala fältet, under-

Socialminister Sven Aspling.

stryker statsrådet. Det är viktigt att alla som står i det dagliga arbetet får behålla sin hälsa, och att de inte råkar ut för olycksfall eller yrkesjukdomar. Här har vi då ett näraliggande område som gäller vården av de handikappade. Stora ansträngningar görs och än mer kommer att göras för att lämna tillräckliga

resurser för arbetsträning och omskolning av människor som nödgas lämna sina ordinarie sysselsättningar och övergå till andra för dem mer lämpade på grund av genomgångna sjukdomar. Det är ett vitalt intresse att bereda de handikappade i vårt land möjligheter att komma med i arbetslivets gemenskap på olika områden.

I det förebyggande hälsoskyddet på arbetsplatserna är också arbetarskyddet värt att nämnas. Intresset för arbetarskydd är också stort över hela världen. Detta kan man konstatera vid de årliga ILO-konferenserna i Genève. En oavbruten forskning pågår i detta ämne för att komma tillrätta med arbetsolyckorna antingen dessa är följden av rent tekniska brister eller har andra orsakssammanhang. Fackföreningarna visar på detta område ett glädjande intresse. Utan aktiva insatser från de på arbetsplatserna berörda förblir den lagstiftning som finns bara trycksvärta på papperet."

■ STATUS DEBATT ...

Forts. fr. sid. 5

Vi hoppas att de fackliga organisationerna följer upp denna, för de handikappade, så viktiga fråga. Det är angeläget att samarbetsorgan i någon form upprättas för denna verksamhet. Erfarenheterna från skyddsarbetet visar att det genom samverkan mellan företag och anställda varit möjligt att förebygga hälsoskador. Återinpassning av villkorligt arbetsföra i produktionen kan underlättas genom ett positivt samarbete mellan de anställda och företagets ledning.

Att det inte saknas problem betonades också från medicinskt håll. Förre överläkaren Alf Lundgren, Örnsköldsvik, redogjorde för en utredning som omfattade 1.705 anställda vid Mo och Domsjöes tretexfabrik i Alfredshem och Domsjö sågverk:

Av de anställda kunde 240 rubriceras som partiellt arbetsföra, 56 var handikappade av ryggsador, 35 av nervåkomor, 25 av olycksfall, 22 av ledsjukdomar, 14 av hjärt- och kärlsjukdomar, 11 av

astma m.m., 9 av lungsjukdomar, 7 av mag- och tarmåkomor, 7 av diabetes, 6 av eksem- och hudsjukdomar, 5 av njur- och urinvägsåkomor, 5 av ögonsjukdomar, 1 av övrigt besvär och 5 ej anträffade.

Pappers ordförande Sanfrid Engström framhöll bl. a. att det finns

enskilda företag som bättre än vissa statliga sköter återinpassningen av partiellt arbetsföra. Han ifrågasatte om inte fullt friska och villkorligt arbetsföra arbetare skulle kunna byta jobb inom ett företag för att underlätta sysselsättningen av de handikappade. Kanske blir det också nödvändigt att avdela medel och lägga upp fonder inom företagen till förmån för lösandet av de handikappades problem.

Byråchef Albert Bergh i AMS framhöll att visst statsanslag utgår till bl. a. beredande av

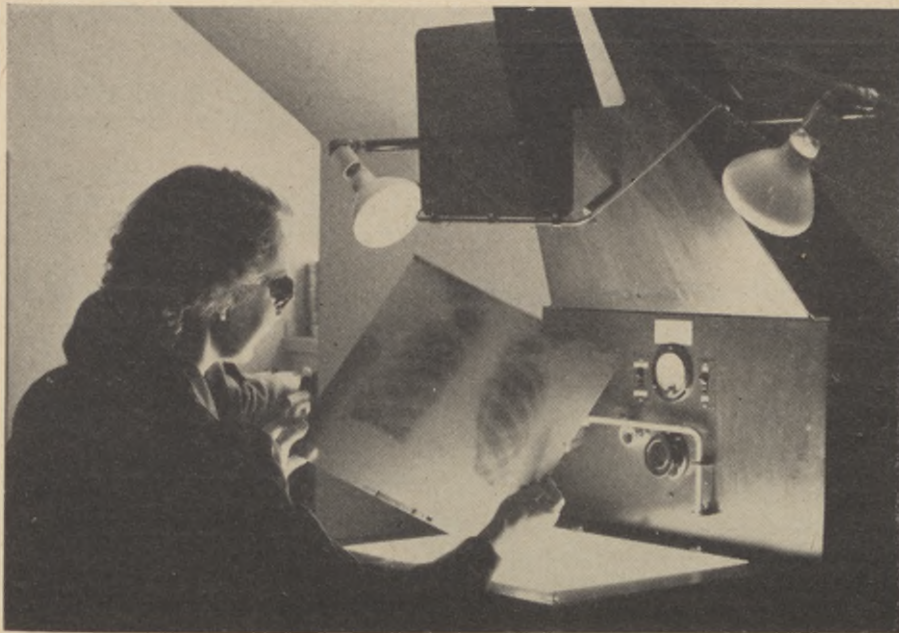
skyddad sysselsättning av handikappade även vid enskilda företag som därigenom får ersättning för en del av sina merkostnader. Det finns utsikter till att detta anslag kommer att höjas.

Bergh meddelade att de handikappades organisationer till hösten planerat en toppkonferens med arbetsmarknadens organisationer om de partiellt arbetsföras återinpassning. Meningen är att mindre arbetsgrupper sedan skall försöka realisera de planer som dras upp vid toppkonferensen.

Det fackliga initiativet från Adalen är glädjande och visar att fackföreningsfolket uppmärksammat även de minoriteter, som av hälsoskäl hotas att slås ut från den meningsfyllda arbetsgemenskapen.

REDAKTIONEN

Status redaktion är tillgänglig för personliga besök och telefonsamtal endast fredagar mellan kl. 14–16. Redaktörsbefattningens förening med annan tjänst gör denna arbetsordning nödvändig. För ej beställda manuskript, bilder, teckningar m.m., kan redaktionen inte ta något ansvar.

Röntgenbilden är utgångspunkt för kartläggning och lokalisering av tbc och andra lungsjukdomar.

TBC-läget i Stockholm

I Kvartalsskrift utgiven av Svenska Nationalföreningen mot Hjärt- och Lungsjukdomar ger överläkare Sven Bergqvist med hjälp av siffror och aktuella undersökningar en översikt över tbc-situationen i huvudstaden. Redogörelsen är av stort intresse även utanför Stockholms domäner då de uppgifter, som lämnas, sannolikt ger en relativt klar uppfattning om läget i landet i största allmänhet. I de tabeller redogörelsen innefattar görs här en del plock för att i korthet ge tendenserna i undersökningsmaterialet.

Högre TBC-dödlighet och TBC-frekvens i storstaden — flera män än kvinnor drabbas

Av en tabell framgår att dödligheten i Stockholm jämfört med det övriga landet ligger på en högre nivå, samma förhållande gäller tbc-frekvensen och nyregistrerade fall. Den jämförande sammanställningen av-

ser åren 1940—1961. Endast några enstaka centraldispensärdistrikt i Västernorrlands, Väster- och Norrbottens län, visar lika hög eller något högre frekvens. Under senaste tioårsperioden har tuberkulosen ständigt tenderat att drabba allt äldre åldersklasser. Från 45-årsåldern viker kvinnornas sjukdomskurva nedåt — det gäller såväl Stockholm som Sverige i övrigt — medan männens tuberkulossiffror fortsätter att öka med stigande ålder. Kurvan för nyupptäckt tuberkulos hos män i Stockholm ligger på en påtagligt hög nivå — den är dubbelt så hög som för män i hela Sverige. Beträffande antalet nyregistrerade tuberkulospatienter i Stockholm under åren 1951—1962 visade det sig ifråga om lungtbc först en tydlig nedgång, år 1955 skedde en ökning med allmänna skärmbildsundersökningens start fram till 1960 då kurvan började gå nedåt igen.

Recidivfall visar konstanta siffror — viss ökningstendens

Från år 1957 har antalet recidivfall registrerats. Det gäller patienter, som tidigare avförts ur registret som läkta, men hos vilka åter pågående tuberkulos konstaterats. Här kan till den allmänt kända tillbakagången av tbc-dödlighet och tbc-frekvens noteras en mindre procentuell ökning. Med anledning av att recidivfallens frekvenstal inte sjunkit har en undersökning av dessa patienter påbörjats. Materialet består av 202 fall, 106 män och 96 kvinnor från år 1961 och 1962. I hälften av fallen inträffade recidiv inom de första fem åren efter avregistreringen. Hos 39 patienter konstaterades dock recidiv först efter mer än 10 år sedan avregistrering skett. Den längsta tiden var 18 år.

Samband mellan alkoholism och tuberkulos

Tidigare undersökningar vid Stockholms stads centraldispensär och Söderby sjukhus har visat att samband mellan alkoholism och tuberkulos ofta iakttas i Stockholm. Under de senaste åren har man haft ett intryck att frekvensen av denna kombination ökat. På grund härav skärmbildsfotograferas klientelet vid alkoholpoliklinikerna men eftersom undersökningen är frivillig har avslutningen varit långt ifrån hundra procentig. En del nya fall har dock påträffats. En del studier beträffande korrelationen alkoholmissbruk och tuberkulos redovisas i preliminära siffror. Av 318 män med tuberkulos, som år 1962 remitterades av centraldispensären till stadens tuberkulossjukhus, var 133 registrerade som alkoholister hos nykterhetsnämnden. Dessutom var 48 anmälda och i flertalet fall också straffade för fylleri eller hade haft kontakt med nykterhetsnämndens informationsbyrå för sina alkoholproblem. Centraldispensären har även möjlighet att sända sina tuberkulos-sjuka alkoholister till Hessleby sa-

Forts. å sid. 18

"Förslitna" hjärtan testas i USA

Från en USA-resa rapporterar överläkaren vid Södersjukhuset i Stockholm, docent Georg Porjé. Den svenske läkaren är mycket imponerad över den oerhörda drive som nu präglar den amerikanska forskningen på hjärt-kärlområdet.

Nya utomordentliga metoder att mäta hjärtats funktionsförmåga och kärlsystemets tillstånd används nu vid en rad forskningscentra i USA. Man kan testa hjärtat slag för slag och kartlägga kärlsystemet som en telegraflinje. Praktiskt kliniskt betyder det att man kan avgöra hjärt-kärlsystemets förslitningsgrad och så småningom också ställa prognos på dess framtidsutsikter. Man kan också se om vissa läkemedel är verksamma och hur de verkar.

Docenten kan glädja sig åt att det är svenskar som gjort pionjärjobbet bakom de amerikanska undersökningarna, även om vi med våra begränsade resurser nu inte kan hålla takt i konkurrensen. I USA använder man t. ex. datamaskiner för att räkna ut hela kärlsystemets situation. Den amerikanska staten satsar 900 milj. dollar pr år på medicinsk forskning och från privat håll kommer anslag, på ca 500 milj. dollar.

Såsom föredragshållare i Philadelphia

hade docent Porjé tillfälle att följa experimentet hur man för varje ögonblick kan följa hjärtats dynamik och det arteriella flödets mekanik och fysiologi. Teorin för blodflödets mekanik belystes ingående. Betecknande nog fanns där många tekniker bland medicinerna, bl. a. professorn i hydrodynamik vid Tekniska högskolan i Stockholm Bengt Andersson, som i många år samarbetat med doc. Porjé och som också höll ett mycket uppmärksammat föredrag. Grundbyggnaden för dessa undersökningsmetoder utgör Porjés doktorsavhandling "Studies of arterial pulse wave" 1946. För en del är sen konstruerade Porjé också en sinnrik hjärtdiagnosapparat tillsammans med civilingenjören numera också medicindocenten Börje Rudewald.

Vid Philadelphiasymposiet framlades också mätningar av hur blodkärlens elasticitet och andra förändringar inverkar på flödet. Olika sjukdomstillstånd har följts med den nya tekniken och man har fått exakta besked om varje fas. Olika medels inverkan på hela cirkulationen har kunnat mätas, t. ex. adrenalin och vissa nitrater. De nya exakta mätmetoderna får sin praktiska betydelse i hjärt-kärlterapi men också när det gäller att förebygga hjärtsjukdomar, dödsorsaken nr 1 i hela västvärlden.

Sambandet fett- hjärtsjukdom osäkert hävdas vid läkarkongress

Teorin om att det finns ett samband mellan hjärtattacker och fet mat är fullständigt ohållbar, förklaras det på en internationell kongress i Atlantic City.

Den verkliga syndaren är den medicinska vetenskapen. Genom att ha minskat antalet dödsfall i infektioner har läkarna fått folk att leva längre och därmed gjort dem till kandidater för hjärtsjukdomar.

De som kom med denna uppseendeväc-

kande deklARATION var läkarna Broda Barnes och Max Ratzenhofer, som grundade sina slutsatser på 6.000 obduktioner i Graz i Österrike.

Det är bara tillfälligheter som tyder på ett samband mellan dieten och hjärtattacker och ändå har många vetenskapsmän accepterat det som ett faktum. Ett gott kosthåll har varit en viktig bidragande orsak till att amerikanerna lever längre än någonsin förut, säger de båda läkarna.

JAPANSK METOD ATT LYSSNA PÅ HJÄRTAT

Den japanske läkaren Ryozo Ogi har utvecklat en ny metod att undersöka hjärtat.

En tråd förs in i någon av ena armens vener och genom tråden sänds ljudimpulser in i kroppen. Impulserna återkastas från hjärtväggarna. Tråden fungerar som mottagare och överför de reflekterade impulserna till ett elektroniskt bildrör, där de kan iaktas och tolkas.

NORSKA NÄRINGSFORSKARE GER BEVIS FÖR "VÄLLEVNADENS" INVERKAN PÅ HJÄRTAT

Norska näringsforskare med professor R. Nicolaysen i spetsen har lagt fram ett övertygande bevismaterial om kostvanornas betydelse för uppkomsten av hjärt- och kärlsjukdomar. Välleknaden som följt på de spartanska krigsåren har satt skrämmande spår i sjukdomsstatistiken.

En kurva visar att antalet nya hjärtinfarktpatienter ökar starkt per 10.000 inv. bland manliga oslobor i åldern 40—59 år från andra världskrigets början till 1960. Materialet härstammar från fem kliniker som behandlar fyra femtedelar av alla på sjukhus intagna hjärtinfarktpatienter i Oslo. Som exempel på ökningen i fettkonsumtion under perioden kan nämnas att dagskonsumtionen av margarin 1956 var 68 gram mot endast 26 gram åren 1941—45.

HJÄRTFELEN FRÄMSTA DÖDSORSAK I TOLV LÄNDER

Hjärtsjukdomarna är den främsta dödsorsaken i de 12 nationer, däribland Sverige, som har den högsta levnadsstandarden i världen, meddelar världshälsoorganisationen (WHO). Enligt WHO är hjärtsjukdomarna ansvariga för en tredjedel av samtliga registrerade dödsfall i Australien, Kanada, Danmark, Finland, Frankrike, Västtyskland, Nederländerna, Norge, Sverige, Schweiz, Storbritannien och USA.

Av statistiken framgår också att antalet dödsfall förorsakade av hjärtfel ökat i samtliga länder utom i Frankrike.

• SOS — HJÄRTAT

• I PRESS - RADIO - TV •
(den svenska kampanjen i april—maj)

Stress, övervikt och för lite motion bäddar för hjärt- och kärlsjukdom

Forskningen på hjärt- och kärlsjukdomarnas område måste få ökade resurser. Just nu pågår en insamlingskampanj som skall möjliggöra intensivare och effektivare forskning kring sjukdomar som tycks bli allt vanligare och förekommer i allt yngre åldrar. Docent Harald Eliasson vid Serafimeriet i Stockholm ingår i en av de viktigaste sakerna till penicillin, och därmed också de förvärvade hjärtfelen som gör denna sjukdom minskat sa för

KÄRLFÖRTRÄNGNINGAR

— Kärlförträngningar i blodkärlen bara alltför vanligt fall invalidiserande medel och syntetiskt kort det hoppfulla för som lid

Hjärtfel och roliga filmer

Stressen har blivit en folk-åkamma och hjärt-arna i dess spår en allvårse till nackdel för individ Det vä hövlig informare Bo Ebbe grammet om domar. Vi bet tion, lugnare tobak för att re harmoniska in samhäll och med härreställning om reservkapacitet

Olika typer av hjärt-sjukdomar.

Man brukar tala om tre huvudtyper av hjärtsjukdomar: medfödda, reumatiska och åderförkalkningssjukdomar. De sistnämnda typen är den som har

Hjärtsjukdomarna i TV

Stress, hjärtats fiende

Professor Lars Werko talade i anslutning till Radiohjälpens pågående aktion om den moderna stressen, som egentligen är en gammal företeelse som moderniserat hand. Han förklarade, att stress angräper den moderna människan, därför att hon inte utnyttjar en försvars- och kampberedskap, som binjurarna åstadkommer och som ursprungligen var avsedd för den primitiva människan, som måste kämpa eller fly i en farosituation. Då strömmade adrenalin ut i kroppen, blodet strömmade till vitala punkter och bort från hud och njurar, musklerna var redo och fett frigjorde sig i blodet. Efter kampen eller den snabba flykten kom avspänningen. Men den moderna människans be

Länet

Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Östergötlands län har hållit årsmöte å Kolmards-sjukhuset under ordförandeskap av Sven Breikert, Linköping. Till styrelse för kommande arbetsår valdes ordf Gustaf Somdahl, Linköping, kassör Sven Isaksson, Norrköping, sekre Gösta Blomqvist, Sya. Styrelsen består i övrigt av Ingeborg Ahlm och Gösta Ennergård, Linköping, Sven Breikert och Sven Blomqvist, Norrkö-

Sett

Fakta om hjärtattacker

Många människor går omkring och oroar sig för att de skall ha något fel på hjärtat, och oro kan fel

TV:s läkarprogram

Våra hjärtsjukdomar granskas på tisdag På tisdag återkommer den från Malmö-TV producerade "Fakta om hjärtsjukdomar" med ett program som blir ytterligare

Fakta om hjärtattacker

Många människor går omkring och oroar sig för att de skall ha något fel på hjärtat, och de kan faktiskt åstadkomma tillfälligtvis slår ojämnt alltså är nervöst betingad ut ingenting farligt kan kännas farligt

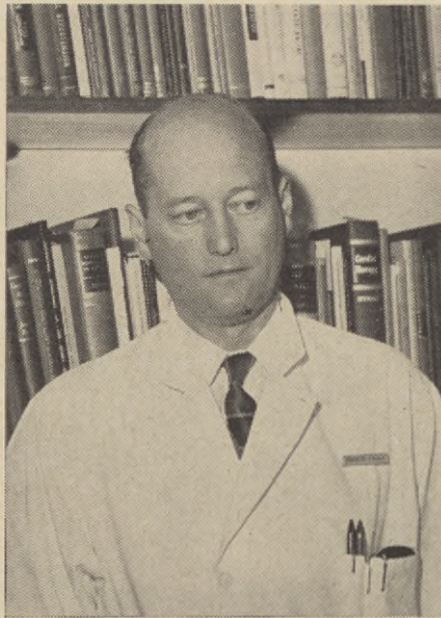
kl 20.10

Forskningsanslag för undersökningar om hjärtsjukdomar, astma m. m.

Professor Gunnar Biörck och docent Harry Boström, Serafimerlasarettet, har av Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar fått anslag för att göra undersökningar rörande sambandet mellan dricksvattnets sammansättning och mortaliteten i hjärtsjukdomar i Sverige. Med. lic. Birger Grape, Karolinska sjukhuset, har fått anslag för forskning rörande andningens mekanik och kemi som grund för rehabiliteringsverksamheten bland astmapatienter. Nationalföreningen har delat ut sammanlagt 517.421 kronor till vetenskaplig forskning samt studier i utlandet.

— I England, USA och Japan har undersökningar visat att det åtminstone finns ett statistiskt samband mellan dricksvattnets sammansättning och dödlighetsfrekvensen i hjärtsjukdomar, säger docent Harry Boström som tillsammans med professor Biörck skall utföra en undersökning av detta slag i Sverige. Det har konstaterats en något större mortalitet i hjärtsjukdomar hos människor som bor i områden med s. k. mjukt vatten än hos dem som bor i områden med s. k. hårt vatten. Skillnaden är dock mycket liten och inte alls oroande. Om forskningen kommer fram till att det existerar ett reellt samband finns det goda tekniska möjligheter att ändra dricksvattnets sammansättning.

Astmapatienternas rehabilitering är syftet med de forskningar som med. lic. Birger Grape, Karolinska sjukhuset, bedrivit sedan en följd av år. Anslaget gäller studier rörande andningens mekanik och kemi. Av lungfunktionsundersökningar finns olika former. Dr Grapes är att mäta motståndet mot luftens passage i lufrören. Dessutom skall han bl. a. bedriva kontinuerliga blodanalyser på denna patientkategori. Undersökningarna och försöken ger tillsammans en allsidig belysning av astmapatienters tillstånd och ska-

Professor Gunnar Biörck.

par underlag för bedömning av olika åtgärders medicinska effekt.

Astmapatienter drabbas inte sällan av ångesttillstånd, de tror sig "inte kunna andas", med påföljd att deras ångslan ytterligare ogynnsamt påverkar andningsmekanismen. Patienterna får impulsen att i största möjliga utsträckning förbli i inaktivitet och därigenom förbruka mindre luft.

Detta får den ödesdigra verkan att det småningom inträder en tillbakabildning av musklerna. Astmapatienter kan ofta uppvisa en mycket dålig kondition och försämrat allmäntillstånd, har man funnit.

Resestipendier har tilldelats bl. a. docent Torsten Bruce, Söderby sjukhus, Stockholm, professor Erik Hedvall, Uppsala, och professor Lars Werkö, Göteborg.

■ HJÄRTAT — Kroppens...

Forts. fr. sid. 15

ensa m. fl., frigörs gifter som kan orsaka inflammationstillstånd i hjärtmuskulaturen, myocardit, eller skador på muskeltrådarna. Liknande förändringar i hjärtmuskulaturen kan uppstå genom otillräcklig blodförsörjning av muskulaturen till följd av åderförkalkning. Blir hjärt-

muskulaturen på detta sätt förändrad, kan den inte längre utveckla normal kraft vid sammandragningarna och hjärtat kan svikta, om plötsliga eller alltför stora krav ställs på det. I många fall kan hjärtmuskulaturen återvinna sin fulla kraft efter genomgången infektion, men stor försiktighet med kroppsansträngningar bör alltid iaktas under den första tiden efter en in-

fektion — även om det bara har rört sig om en banal influensa!

Hjärtklaffarna kan förändras genom sjukdomsprocesser, framför allt den form av ledgångsreumatism som kallas reumatisk feber. Antingen kan det då vara fråga om skrupning av klaffarna, så att de inte sluter tätt, insufficiens, eller en allmän ärrskrupning kring mynningen så att öppningen förträngs, stenos. Följderna beror i hög grad på vilken eller vilka av hjärtats klaffar som förändrats. Gäller det klaffarna mellan förmak och kammar, töms vid en dåligt slutande klaff inte hjärtrummen ordentligt. Blod står kvar i dem och det blir därigenom mindre plats för det tillrinnande blodet. Så långt det är möjligt söker hjärtat reda upp situationen genom kraftigare muskelsammandragningar, men detta kan bara ske till en viss gräns.

När hjärtat har uttömt sina möjligheter i den vägen, blir det stockningar i blodströmmen — på samma sätt som bilarna blir stående i en bilkö — med återverkningar i form av vätskesvullnader, ödem, och dålig syrsättning av blodet. Förutom detta kommer blodöverfyllnaden i hjärtat att förr eller senare medföra en uttänjning av väggarna, en hjärtutvidgning med ökade svårigheter för effektiva muskelsammandragningar. Den situationen kan då inträffa, att hjärtat inte orkar dra ihop sig kring den blodmängd som fyller det utan blir stående — med plötslig död i "hjärtförlamning" som följd.

Är det klaffarna vid de utåtleddande kärlen som är förändrade, medför en försvärad stängning av klaffen att blodet rinner tillbaka in i hjärtat igen och det blir stockningsbesvär. En förträngning av kärlmynningen tvingar hjärtat till ökat arbete för att pressa ut tillräckligt mycket blod genom den minskade öppningen. Gäller det lungpulsådern, kommer för lite blod ut i lungorna till syresättning, varför vederbörande kommer att lida av ett slags inre kvävning. Är mynningen till stora kroppsulsådern, aorta, förträngd, uppstår svårighet att få ut tillräckligt med blod till kroppens perifera delar, såsom händer och fötter. Nya möjligheter att komma tillrätta med klaffel har på

senare tid öppnats genom ersättande av förändrade klaffar med kulven-tiler av plast, vilka endast tillåter blodet att passera i en riktning.

För att på tillfredsställande sätt kunna fylla sina ständiga plikter är hjärtat, som andra muskler, beroende av god blodtillförsel genom sina egna kärl, kranskärlen. Om något av dessa täpps till av en propp eller kalibern minskas genom kramp i kärlväggen eller till följd av åderförkalkning, kan motsvarande del av hjärtmuskulaturen inte arbeta normalt. Cirkulationen blir lidande och smärtor uppstår i hjärttrakten samt i vänster axel och arm, angina pectoris eller hjärtkramp.

◇

Stora triumfer har under de senaste årtiondena firats i fråga om behandling av medfödda hjärtfel och i flera avseenden också beträffande andra hjärtåkommor. Genom införande av fina sonder till hjärt- rummen, hjärtkatetrisering, vinnas många värdefulla upplysningar om de olika hjärtavdelningarnas funktionsförmåga. Vi har fått nya och verksamma medel mot blodtrycksbesvär. Kort sagt, det rör sig inom snart sagt alla sektioner på hjärt- och kärlsjukdomarnas område. Dessa är i hög grad en följd av vår snabbt stigande standard och nutidens pressande rytm. Det är därför angeläget att såväl forsknings-, som behandlings- och diagnostiserings-möjligheterna på detta för nutids-människan så livsviktiga område ges så goda möjligheter som ligger i vår makt. "SOS — HJÄRTAT"-kampanjen har gett ett personligt budskap till oss alla. Ingen vet när det är vår tur att svikta under tidens bördor.

Arne Tallberg

■ SOMMARTVÄTT OCH...

Forts. fr. sid. 17

Efter vår utflykt på den kulörta svampkartan upplöstes vår sammankomst på ett för oss högst angenämt sätt. Vi blev anställda som svamp-plockare mot ersättning, dvs. i själva verket var vi delägare i firman eftersom vi skulle plocka ihop ett helt lass med svamp, för export i stan, och dela förtjänsten. Från att ha varit kofösare utan någon ersättning var vi nu delaktiga i en hel

vagn med svampar, som såldes på export. Den dag svampvagnen var färdig, svamparna plockade och sorterade i lådor, var ett stort ögonblick för oss. Vi låg på magen i gräset och lät solen skina på svampkrökta ryggar, en välbehaglig vila efter en veckas språng i skogen, och såg vagnen gungna iväg mot kusten — våra svampar på väg mot export! Dagarna efter avfärden fylldes av spekulationer över vad våra andelar av svampexporten skulle användas till, ovana som vi var att handskas med pengar.

◇

Det gick en hel vecka utan att vår svampchef, hördes av. Troligen tog det tid att ordna med affären inne i stan och vi vaktade på landsvägen från tidigt på morgonen till sena kvällen. Så en afton, den åttonde dagen, kom han på vägen, mottagen av sina unga kompanjoner med delaktighet i svampvinsten. Vi omringade honom, ivriga att få göra upp våra mellanhavanden, men han tycktes minst av allt vara böjd för att diskutera affärer, svängde nervöst med käppen, verkade ha svårt med balansen i övrigt också. Slutligen satte han sej på vägkanten, svepte sin flackande blick över oss och skakade på huvudet som om han helst ville ruska bort oss ur sin åsyn. — Ja, nu var det så att sommaren egentligen varit alldeles för gynnsam ur svampsynpunkt. Hotellet kunde inte ta mot mera; exporten var det lika illa med. Fartygen kunde inte heller ta mot flera svamplådor, exportörerna hade stoppat alla inköp. Men... pengarna... våra pengar för svampplockningen? Vi krävde klara besked — inte långa utflykter i exportörernas svårigheter och fartygens proppfulla lastrum. Vår chef lyfte långsamt huvudet, avbröt monologen, lät blicken på nytt irra över oss: — P-e-n-g-a-r, sa han och drog på ordet som skorade liksom då man drar en rostig spik ur en plank. — Då man får vräka svamphögen i havet i brist på köpare... då blir det inga p-e-n-a-r! Ska vi inte tala om utgifterna i stället... vad det kostar att frakta svamp ända till stan... var har herrar kofösare dom p-e-n-g-a-r-n-a!

◇

Vi flydde i panik från affärsupp-görelsen och vår chef satt ensam kvar, reste sig så småningom på

P. S. I pressläggningen

Ny förbundsordförande i Riksförbundet

När detta nummer av Status går i press har representantskapet inom Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka just sammanträtt i Örebro. Redaktionen i Stockholm har i sista stund fått meddelande om att till ny ordförande efter framlidne riksdagsman Sigfrid Jonsson har utsetts advokat Bo Martinsson, Sundsvall. Den nye förbundsordföranden är även ledamot av Riksdagens Andra Kammare. Vi hoppas att i nästa nummer kunna återkomma med en närmare presentation av vår nye ordförande och de frågor som förekom vid överläggningarna i Örebro.

ostadiga ben, fick fatt på sina paket, och fortsatte sin vingliga böljegång. Det sved inom oss, sved länge därför att våra luftslopp i exportvinsten rivits sönder av en verklighet vi i vår ålder hade små möjligheter att tränga in i. Kanske var ändå inte den uteblivna vinsten det värsta. Känslan av att en som behandlat oss som jämlike, en som tidigare tagit oss småknattar på fullt allvar, svikit var svårare att komma över. De äldre försökte trösta oss med att svampbolaget u. p. a. — med särskild betoning på "utan personligt ansvar" — var en alltför osäker bransch. Vid vår ålder var oavlönad kofösning lämpligare sysselsättning. Vi återgick till våra kära kosor, lekte vildmän med pilbågar och sparkade med en sorts bitter vällustighet till alla svampar vi såg, som vi gjort före stora svamprushens dagar. Familjen "Kantarell" — ett namn som direkt sprungit fram ur katastrofen med svamparna — flyttade omedelbart tillbaka till stan. Kanhända var svampfirmans sön-derfall ett hårdare slag för herrskapsfamiljen än för oss kofösare. Deras flykt kanske också bottnade i anpassningssvårigheter av djupare art — livet på landet passade nog illa ihop med deras speglar, pynt och fantasifulla levnadssätt.

KI-LO-WATT

Tongångar

Att ligga till sängs på sommaren är inte alldeles problemfritt. Vi var ett stort gäng — tio sängar på salen — och uppegångarna bestod av sex stycken aristokratiska unge män i ljusa sommarkostymer och nyinköpta slipsar. Vi fyra pyjamassöner låg där platt på rygg och kände oss platta också i andra avseenden, jämfört med de uppegående. De i slips och krage dominerade på salen. Deras relationer till omvärlden stod på en högre nivå. Vi sängliggare hade en ensidig livsföring. Måltider och toalettbesök utgjorde nästan det enda omväxlande i vår sjukhusdag. Och så den sedvanliga kontrollen av temperatur, blod och urin m. m. våra systrar noggrant bokförde i journalerna.

Tio unga män på en enda sjuksal var, som sagt, inte alldeles problemfritt. På dagarna skröt uppegångarna med sina erövringar på de kvinnliga avdelningarna, hur de liftat med bilar, besökt ett kafé i närheten osv. Nu visste vi sängliggare, att tiden mellan liggturen var ganska knappt tillmätt — även uppegångarna måste inta ryggläge i sängen med regelbundna intervaller — och så mycket verklighetsunderlag fanns nog inte för de Vilda Västerhistorier som serverades. Men vi sängliggare teg oftast och låtsades tro, för vi ville inte stöta oss med "överheten", dvs. uppegångarna. Vi var ofta beroende av deras tjänster. Och sanningen att säga fanns det också många hyggliga drag i deras beteende.

Men alldeles spårlöst gick inte sanatorieromantiken att vifta bort. Ett och annat om de fria unge männens erövringar fastnade ändå hos sängliggarkräet, malde invärtes och tog sig försåtliga uttryck. Fönstren stod på vid gavel, doft från grönska och blommor i sanatorieparken letade sig in till oss sängliggare; vi hörde glada skratt från krocketbanan, sanatoriepatienternas stillsamma idrottsplats. En av sängliggarna var nygift, bodde långt norröver och fick sällan några besök. Av vad vi visste hade han en högst förtjusande fru, men av ekonomiska skäl kunde hon inte komma på besök. En resa för henne betydde ett kraftigt ingrepp i deras av sjukdomen starkt underminerade ekonomi. Han i sängen intill den nygifte låg och "leades" som vi sa, försökte få kamraten ur balans. — "En sån här fin kväll springer din fruga ut mä en annan karl...

var så säker på dä", sa den retsamme och dunkade eftertryckligt med knytnäven i den mjuka huvudkudden. Den nygifte sökte hålla masken, men ändå tyckte vi nog att han verkade skakad av sängkamratens trovissa påstående. I varje fall var han inte så talför som annars den kvällen.

Muntrare inslag fanns i sjuksalens dagliga rutin. En bastant kille vi kallade "Tåsjsjö" ville helst syssla med aktiviteter av slagsmålskaraktär. Att folk tröttnade på att slåss och gick över till fotboll och sådant var hans stora sorg. Ett slagsmål var en rejäl uppgörelse, inga domare, frisparkar och straffsparkar som i fotboll. Nej, en ordentlig snyting skulle det vara, karlar emellan, inga vidare resonemang om den saken! Att klä ut sej i kulörta tröjor och kortbyxor och springa som galningar efter en läderpåse! Annat var det på den gamla, goda tiden hemma i Tåsjsjö... där slogs man inomhus ibland så det var så hett att man kunde steka fläsk på väggarna.

Och så gick dagarna, en efter en, och nog var det väl besynnerligt att den här sommaren — då vi låg till sängs — skulle bli så varm. Humlorna surrade som små flygmaskiner och blomdoften från de väl vattnade gräsmattorna utanför var rentav bedövande. — "Om jag hade lite mera krafter skulle vi dra fingerkrok", sa han från Tåsjsjö till den nygifte. Då kom syster och tittade på temperaturkurvorna, frågade hur vi mätte, fyllde på vattenkaraffen, tittade prövande över de två sängraderna med tio sängar och en karl i varje säng, och gick sedan tyst och stilla sin väg för dagen. Sedan kom nattsystern, men då sov både Tåsjsjö, den nygifte och alla vi andra på salen. Sanatorieparken var alldeles öde och tom som det ska vara i en sanatoriepark klockan nio en sommarkväll.

HANDIKAPPADE OCH KIOSKHANDEL

Arbetsfysiologiska institutet i Stockholm har på uppdrag av Stockholms stad verkställt en undersökning beträffande arbetsbelastningen vid arbete i försäljningskiosker. Resultatet har redovisats i "Orienterande undersökning rörande arbetsförhållandena i försäljningskiosker" av med. lic. C. V. Hultgren.

I samråd med Arbetsfysiologiska institutet har AMS låtit duplicera ett begränsat antal exemplar av undersökningen som överlämnats till i första hand arbetsvårdstjänstemännens kännedom. Även övrig berörd personal bör beredas tillfälle att ta del av utredningen eller informeras på annat lämpligt sätt.

Undersökningen är — som utredaren framhåller — mycket begränsad, varför resultaten måste bedömas försiktigt. Den synes dock klart utvisa att kioskarbete kan vara direkt olämpligt för vissa rörelsehindrade personer liksom för personer med ryggsador, reumatiska sjukdomstillstånd, luftvägsåkommor m. m. Å andra sidan måste beaktas att svårigheterna i många fall helt eller i väsentlig grad kan elimineras, om arbetsplatsen utformas och anpassas individuellt med tanke på handikappets art.

LANDSTINGENS ANSLAG TILL ARBETSVÅRD

Vid 1962 års landstingssammanträden anslags sammanlagt 11.726.128 kr, varav till arbetsutrustning, skyddad verksamhet och hemarbete 11.043.628 kr och till utbildningsbidrag, näringshjälp m. m. 682.500 kr. Sammanlagt har under den tid landstingen anvisat anslag till arbetsvård — nämligen åren 1944—1962 — 66.115.629 kr anslagits för sådana ändamål.

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Pärlor av trä, glas, kristall och metall.
Indiska Ädelstenar till halsband och armband.
Brasiliansk Onyx till hängsmycken, örhängen, nyckelringar och halsband.
Silvertråd i olika former och dimensioner.
Rundböjtänger för trådarbeten.
Halsbandslås i olika utföranden 1—5 rader.
Sadeljord såväl mönstrad som enfärgad i 22 färger.
Väskhandtag i pärlbambu och rotting.
Pappstommar och Silkebast för bastflätning.
Skins och läder för alla ändamål.
Arbetsatser i rikhaltig sortering.

Begär prislista och prover. Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp.

Firma SUNE ENGLUND, Örebro

Klostergatan 18 III
Tel. 019/12 09 14 - 12 10 95

Vi pratar om...

BILEN OCH FAMILJEN

Kvinnans ställning som maka och mor har under de senare åren förändrats åtskilligt.

Vår moraliska ståndpunkt har blivit högst förmildrad, ingenting är längre dolt av plyschdraperier, allra minst kvinnans rättigheter i samhället. De kan nu betraktas som fullt jämställda med mennens.

Vad som betraktades som skandal på mormors tid är på sin höjd en bagatell idag, friheten i äktenskapet hör dit. Om den är till det bättre eller sämre tvista inte bara de lärde, utan också advokater, familjerådgivare och psykologer.

Den gamla regeln förr i världen lydde, bara du blir gift är du försörd för all framtid. Dagens kvinna måste ju le ett stilla leende vid den tanken i tider då lika lön och lika förmåner spelar in så betydande i alla sammanhang för både gifta och ogifta.

Jämför vi den gifta kvinnans ställning förr och nu, kommer huvudvikten att läggas just vid den gemenskap som höll ihop familjebanden, den äktenskapliga samhörighet som vi nu många gånger förgäves eftersträvar. Man höll ihop för hemmets skull och för barnens, det var aldrig fråga om något annat, prestige inom familjen måste till varje pris bevaras.

Det måste sägas till familjefaderns heder att han omhuldade de sina, att hustrun satt skyddad både bildligt och bokstavligt bakom palmer och prydnadsföremål.

Var då den äkte mannen aldrig otrogen, var han som Oscar Wilde ansåg "en exemplarisk äkta man"? Åhnej, den Vicktorianska borgerligheten i all ära, äkta män på vift har funnits i alla tider, men moralen var sådan att ett litet snedsprång inte var orsak nog att bryta upp från hem och familj.

Hustruns ställning som gift kvinna i samhället förblev oförändrad, när det gällde ståndsmässiga kretsar var det inte fråga om något annat.

Men det har blåst många vindar sedan dess från många håll, och en verklig opinionsstorm har brutit lös just när det gäller kvinnan rättigheter. Hon har precis lika stor sexuell frihet som mannen, om sedan problemen har blivit större eller mindre genom denna uppmjukning av allmänna moralbegrepp vet endast familjerådgivare.

En sak är vi i alla fall ense om, äktenskapet är inte längre den trygga borggård vars murar aldrig kunde rasa. Visst får en övergiven hustru bidrag till både sin och barnens försörjning, men dessa bidrag varierar så betydande att det inte går att sätta några fasta normer för den sidan av saken.

Rent känslomässigt blir slaget för den övergivna kvinnan lika hårt i vilket fall som helst.

Är det nu någon som kommer med en stilla undran om inte också en hustru kan vara otrogen, så finns det ingen tvekan om svaret. Hon kan också packa sina ägodelar och gå, med eller utan några barn vid handen.

Vilka är då de bidragande faktorer som spelar största rollen när det gäller misshälligheter inom äktenskapet? Säkert otaliga, men jag skulle tro att bilen, detta så högt älskade motorfordon säkert kan ställa till åtskilliga problem.

Att ha bil har urartat till en psykos, det finns inga avstånd när det finns bil. — Jag ska bara sticka iväg ett par timmar, säger den äkte mannen och är försvunnen som genom ett trollslag. Jag vet en medelålders fru som greps av lätt panik vid de orden ute vid en ensligt belägen sommarvilla.

Så fort hon hörde något om att maken skulle till stan, packade hon en väska, tog hunden i famn och sjönk ned i framsätet innan maken hunnit blinka.

Med bilen kan man sticka till kontoret, eller till världens ände eller åtskilliga mil från det egna tället och då blir det troligtvis på villovägar i det blå.

Bilen kan ställa till med mycket, den ska amorteras varje månad, parkeras på rätt ställe och dessutom repareras för dyra pengar. Utgiftskontot som sådant blir stort.

— Att ha bil stärker krediten, säger ledande affärsmän, men är man inte millionär så kanske det stjälper krediten istället, eller åtminstone den upplagda budgeten.

Förr var bilen ett tecken på välstånd, nu är den ett tecken på en slags falsk högfärd. Har man inte rådmed en Mercedes finns det alltid en Volkswagen. Bilen kan gott och väl underminera gemenskapen inom hemmets fyra väggar lika väl som ekonomin.

Naturligtvis min herre, kan ni också ha mycken glädje av bilen, ni kan packa bagage i bakluckan och sätta frun och hunden i framsätet om ni inte föredrar en skön brunet... Frun kan också låna bilen och fara med sin älskare till Västkusten, sonen kan låna den för att skryta inför killarna i plugget, och skulle han få en liten buckla i den fina lackeringen så kan alltid pappa betala...

Men bäste familjefar ni tänker kanske ta hela familjen med er i bilen och sticka ned till kontinenten i sommar, och då får jag bara önska lycka till?

Pristagare

till bildkruss nr 4

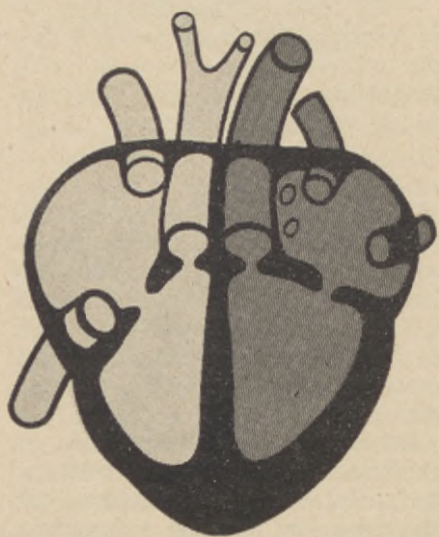
1:a pris kr 25:—, Helena Eriksson, Hertig Karls allé 44, Örebro.

2:a pris kr 10:—, Göthe Andersson, Östersåsens Sanatorium, avd. 4, sal 7, Östersåsen.

3:e pris kr 5:—, Eva Nord, Jönköpingsgatan 31 B, Hälsingborg.

Lösning till Bildkruss 4

BLEKA — OS — KRINGLOR — E — FRUKOSTÄGG — ÄLEN — SKU — LIE — DET — FÄR — VÄL — KARAFF — VERB — VARA — RÄTT — SMÅ — SYKORG — IGÄR — SHT — KANINER — I — SÄ — RODDNOVIS — MOLLA — RUE — GRANN — FALL — TAL — E — GAFFLAR — LÖDDER — RIO — RO — BULLAR — A — CM — ET — AGRAR — P — EB — S — KNÄ — NEGERGRABB — PM — DD — SKELA — NUO — LOK — PALÄ — NORR — ÄRO — OFÖRÄNDRAD — TORDÖN — TETRA.

HJÄRTAT

KROPPENS

"FLITIGA LISA"

I anslutning till kampanjen "SOS — HJÄRTAT" kan det, inte minst med hänsyn till att hjärt- och kärlsjukdomarna numera intar tätplatsen i statistiken i vårt land, vara skäl att friska upp våra kunskaper om hjärtat och dess tillstånd i hälsa och ohälsa.

Hjärtat kan till sin konstruktion sägas vara en ihålig muskel som ligger i brösthålan mellan lungorna med större delen av organet till vänster om mittlinjen. Under normala förhållanden är det ungefär så stort som ägarens knytnäve. Det omges av en tättslutande säck, hjärtsäcken, som innehåller en obetydlig mängd vätska. Denna vätska tjänar som ett slags smörjmedel genom att hålla hjärtsäckens inre "blad", som bekläder själva hjärtat, och det yttre "bladet", som bildar säcken kring hjärtat, fuktiga. Härigenom kan hjärtats periodiska sammandragningar ske med minsta möjliga friktion.

Vid varje hjärtslag drivs ungefär 70 g blod ut från hjärtat. Med en slagtakt på 70 slag i minuten motsvarar detta per dygn mer än 7 ton blod! Man kan också uttrycka hjärtats arbete i kilogrammeter och sä-

ga att hjärtat varje minut under ägarens livstid uträttar ett arbete motsvarande det som presteras, när man lyfter en 70-kilosvikt en meter från golvet.

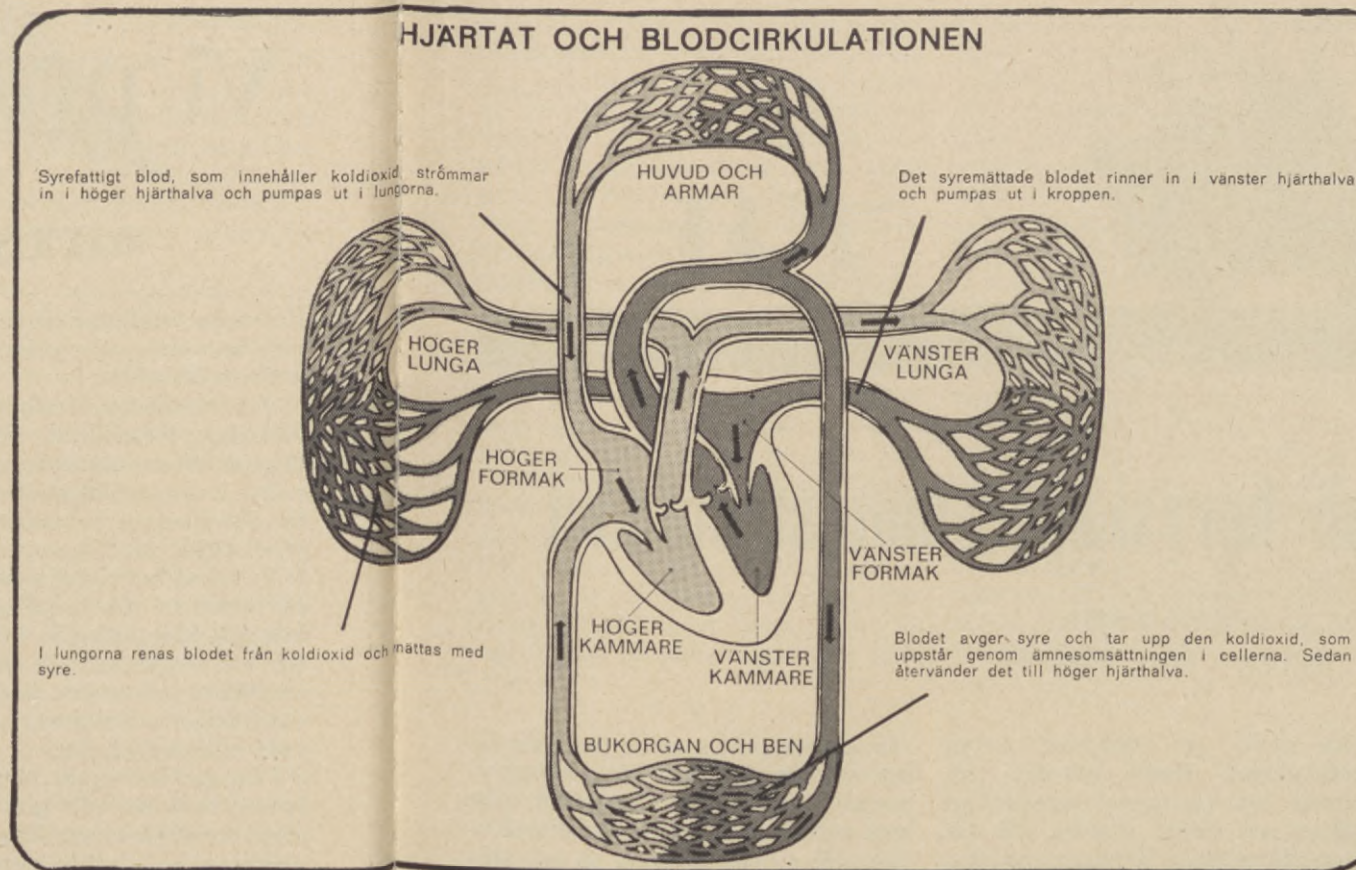
Till sin byggnad är hjärtat en dubbelpump med två från varandra helt skilda pumphalvor. Det högra mottar blod från kroppen och driver det till lungorna, det vänstra tar hand om det från lungorna kommande blodet och distribuerar det till kroppens alla vävnader och organ, från vilka det sedan återvänds till högra hjärthalvan. Vi får på så sätt två kretslopp med var sitt kärlsystem: lungkretsloppet och stora kretsloppet.

Varje hjärthalva innehåller två rum, förmaket som tar hand om det återvändande blodet och kammaren som är den egentliga pumpen och skickar iväg det utgående blodet. Genom ett system av klaffar tvingas blodet att cirkulera i bestämda riktningar, i enkelriktad trafik. Sådana klaffar finns mellan förmak och kammare samt vid mynningar till de utåtledande kärlen.

Hjärtmuskulaturen står under ett visst psykiskt inflytande. Det är

därför man i allmänhet får hjärtklappning, när man blir rädd eller nervös. Under dessa förhållanden intar kroppen ett slags beredskapsställning, klar för anfall, försvar eller flykt, och i denna beredskap ingår den ökade hjärtverksamheten i syfte att förbättra blodtillförseln till de muskler, som kan väntas bli engagerade i striden eller flykten. Hos särskilt känsliga individer kan den psykiska påverkan vara så stark, att de får häftig hjärtverksamhet eller "oroligt hjärta" bara av att höra talas om eller läsa en notis om ett plötsligt dödsfall i någon hjärtåkomma. Eftersom det krävs mera arbete att driva blodet ut till kroppens alla delar än bara till de närbelägna lungorna, är muskulaturen i de båda hjärthalvorna mycket olika utvecklade. På ett tvärsnitt genom ett sammandaget hjärta ter sig högra kammaren närmast som ett springrum i den vänstra kammarens mäktiga vägg.

Hjärtats sammandragning sker i olika etapper och regleras genom ett särskilt nerv- eller retledningssystem i hjärtmuskulaturen. Först sammandrar sig förmaken och pres-

sar det blod som finns i dem ner i kamrarna. Ett litet ögonblick senare når sammandragningsimpulsen fram till kamrarna som då driver ut det blod som samlats i dem i kärlen. Därefter tar hela hjärtat en kort vilopaus till nästa slag. Det är när denna retledningsmekanism kommit i olag eller helt ur funktion, som man på sistone med stor framgång i åtskilliga fall har lyckats operera in en liten transistorapparat, en "pacemaker", vilken till hjärtmuskulaturen avger små elektriska impulser motsvarande dem som normalt utsänds av retledningssystemet.

För att driva fram blodet krävs en viss kraft, ett visst tryck. Detta skapas i första hand av den kraft, med vilken hjärtmuskulaturen sammandrar sig, men också genom fjädringen i de elastiska pulsåderväggarna. Blodtrycket stiger något med tilltagande ålder. Man mäter det genom att pumpa in luft i en tättslutande gummimanschett kring överarmen och på en manometer avläsa det lufttryck inne i gummimanschetten som genom denna måste utövas på armpulsådern för att pulsen skall försvinna i armvecket eller vid handleden. Det avlästa manometertrycket är lika med blod-

trycket under hjärtats sammandragningsfas, det systoliska trycket, och uttrycks — som ofta vid tryckmätningar — i mm kvicksilver.

Schematiskt har man sedan länge brukat säga att det normala blodtrycket bör vara lika mycket över 100 som vederbörandes ålder i år. Numera anses detta dock ge ett något för högt normalvärde, varför man som normalt hellre räknar med ett 10—15 mm lägre värde. Vid förändringar i njurarna samt vid den s. k. blodtryckssjukdomen kan blod-

trycket stiga mer eller mindre högt över det normala värdet. Det förhöjda blodtrycket kan ge besvär i form av yrsel, huvudvärk, trötthet m. m. samt medföra en viss risk för hjärnblödning, sviktande njurfunktion samt ögonförändringar. Hos magra, spensliga personer finner man å andra sidan inte sällan ett blodtryck som ligger under det normala. Även detta kan ge besvär som t. ex. yrsel eller svindel, om man reser sig hastigt ur liggande ställning, benägenhet för svimning etc.

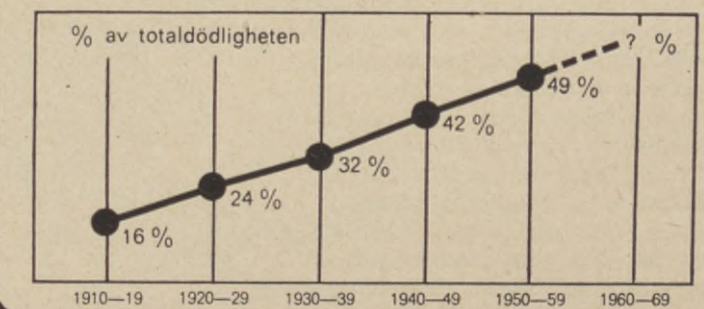
När kroppen behöver extra mycket syre och näring, t. ex. vid kroppsansträngningar, kan hjärtat avsevärt öka sin pumpkapacitet. Detta kan dels ske genom att hjärtat tar in och driver ut mera blod än annars vid varje slag, dels genom en ökad slagtakt. Ofta upprepade krav i detta avseende på det friska hjärtat kan medföra en ökad utveckling av hjärtmuskulaturen så att hjärtat blir större, dess väggar tjockare och mera kraft utvecklade vid sammandragningarna. Ett på detta sätt förstorat hjärta, vilket inte är något sjukligt utan ett uttryck till en fysiologisk anpassning till stora krav på hjärtat, finner man hos idrottsmän samt hos personer som under längre tid sysslat med tungt arbete.

Den normala hjärtverksamheten kan rubbas, störas eller försvåras till följd av skador som drabbar hjärtat i anslutning till sjukdom, särskilt då infektionssjukdomar, eller på grund av åldersförändringar.

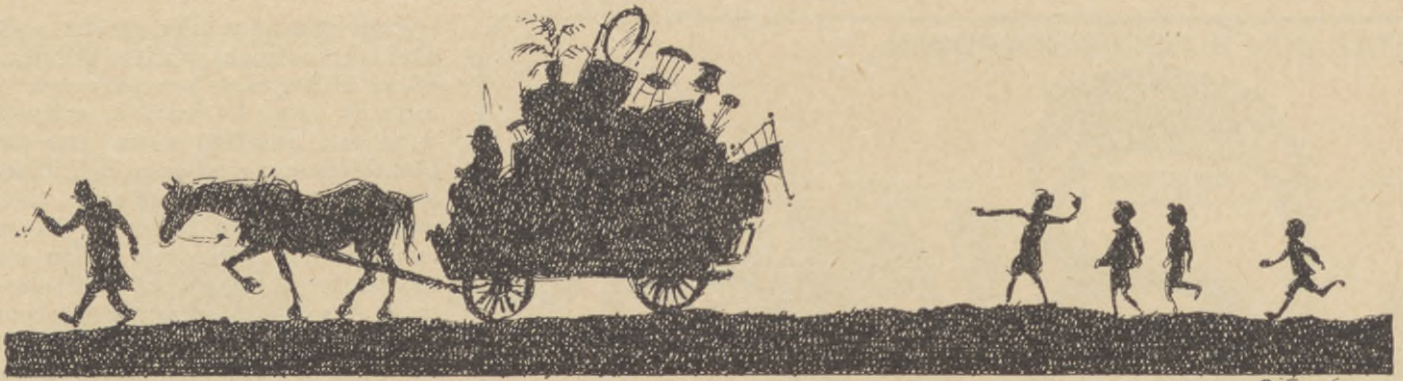
Dylika skador kan träffa hjärtmuskulaturen, hjärtklaffarna eller hjärtats egna kärl. Vid vissa infektionssjukdomar, såsom difteri, influ-

Forts. å sid. 10

HJÄRT- OCH KÄRLSJUKDOMAR ORSAKAR I DAG MER ÄN HÄLFLEN AV DÖDSFALLEN I VÅRT LAND:

Hjärtkurvan är på väg uppåt — något som oroar i hög grad. Våra hjärtspecialister har mycket att utforska om hjärtsjukdomarna i dagens samhälle.

Sommartvätt och herrskapet mot strömmen

Text: KI-LO-WATT

Teckningar: SVEN BJÖRNSON

Bäckarna hade äntligen lugnat ned sig efter vårfloedens våldsamma fordans, vägarnas lösa lervälling var stelnad till ett någorlunda framkomligt underlag för häst och kärra. Det artade sig till riktig sommar. Flottkarlarna kom hem, vilade några dagar och var hjälpredda åt fruntimren. Sedan vårfloeden gått med timmerstockar och slamm var vattnen rena; fina tvättvatten för kvinnorna. De drog iväg med stora tvättsäckar till vattendragen, eldade under stora, svarta grytor, tvättgrytor puttrande av hopsparad vinterlort, smutskläder man gömt undan i flera månader i väntan på sommar och fria, rena vatten. Karlarna högg ved till elden under tvättgrytorna, fick nykokt kaffe för besväret, njöt halvsemester efter vinterns och vårens hårdjobb. Fast ordet semester inte var uppfunnet ännu — åtminstone inte för skogsbygdsfolk.

För kvinnorna var det ovanligt att leka "överhet" för några dagar över karlarna, befalla dem under arbetet vid tvättgrytorna: — Flytta på bunkarna där... hyva hit några ve-trän... se inte så rådvill ut för att vinterlorten ur dina böxer å skjorter rinner iväg neråt stan! Tänk att allting här från oss rinner iväg åt havet och stan! Först timmerstockarna, som ger pengar åt herrskapen... å sen lortsoppan som efterrätt... hi-hi-hi! Pikarna åt de bättre situerade vid kusten var smått

elaka utslag av leklynnat kring tvättgrytorna denna ljuvliga tid; sommar och blommor, hemtrevligt knaster av elden alldeles vid det glittrande vattnet. Kvinnor med bara armar i solskenet — kvinnor som kommenderade sina män. Ombytt roller, tjänarinnan som befallningsman. För under hela återstoden av året var det i regel kvinnorna som fick passa upp.

Men nu hände det i denna grönskans adventstid, då blommor och gräs sköt upp, till och med på den

Svampplockare på jakt efter ätliga svampar.

ofruktbara jord som hette landsväg, att det där skämtet kring tvättgrytorna — att strömmen alltid gick mot stan med lort och allt annat — fastnade i vrångstrupen på oss allihopa. Ett under över alla under var det. Strömmen gick i motsatt riktning! Ett herrskap från stan kom faktiskt och bosatte sig mitt ibland oss. En kväll i skymningen kom flyttlasset, gungande och guppande på vägen. Tjälkotten från i våras hade bullat upp vägen i vågor som stelnat. Flyttlasset vajade därför likt ett högt skepp i storm. Vi yngsta följde efter, nyfikna på alla de fina möblerna, mattor och annan grannlåt. Bredvid lasset gick en elegant herre och svängde med sin promenadkäpp åt kusken, ängslig att de fina speglarna och andra ömtåliga prylar högst uppe skulle lossna i förtöjningarna under den häftiga "sjögången". Vi följde flyttlasset i kölvattnet en lång stund i förhoppning om att något dramatiskt ville hända. Men kusken tyckte, trots avsaknad av sjökort och andra navigationsinstrument, behärska vårt underliga väglag — han klarade "skutan" i hamn utan missöden.

Herrskapet från stan var naturligtvis det stora samtalsämnet. Vi pojkar, som vanligen ägnade oss åt kofösning denna grönskande årstid, övergav nästan våra förpliktelser mot kossorna i skogen. Vi stod vid grinden till herrskapet och hängde.

Inte olik utsända medarbetare från världspresen — då det väntas viktiga nyheter — höll vi oss i närheten av de nyinflyttade. I avsaknad av kameror och anteckningsblock använde vi istället flitigt våra ögon och öron. Herrskapet från stan måste ha känt sig mycket övervakade — de höll sig helst inomhus — men vi hade gott om tid och lyckades ändå snappa upp en hel del om deras liv och beteende. Nyheterna mottogs med förtjusning av de äldre, som inte hade så gott om tid och heller inte ägde våra respektlösa metoder att studera stadsherrskap under nya levnadsbetingelser. Kofösningen blev en bisyssla. Moderna tidsstudiemän, reportrar i press, radio och TV, torde inte kunna mobilisera en tiondel av den energi vi enkla kofösare visade under dessa dagar. Vi befann oss på plats. Ingenting undgick oss.

En dag, då vi som vanligt stod vid grinden och glodde, kom en av herrskapsflickorna uppifrån skogen med en stor korg med svamp. Vår förvåning var stor eftersom vi som vallpojkar visste att svamp, eller sopp som det hette, var den där ohyrnan kossorna snackade i sej. Vi var arga på sopporna och sparkade sönder dem så fort deras näsvisa skallar stack upp i skogen. Sopp gav en besk smak åt mjölk och eftersom mjölk var en viktig vara för oss fick den inte fördärvas av kornas hejdlösa begär efter sopporna. Men vad skulle nu herrskapsjäntan ha sopporna till? För där på gården fanns inga kor. Efter en stund kom hon ut i vitt förkläde, satte sej under ett träd med svampkorgen. Hon hade en liten blänkande kniv, putsade av svamparna, skar bort bitar av svamprötterna, petade bort myror och barr, sköljde svampen noga i vatten och gick sedan in i stugan igen.

Nu beslöt vi att stanna längre än vanligt vid grinden för här var tydligen underliga saker på gång. Vi luktade matos från ett öppet fönster, man bar ut ett bord, bredde en vit duk över det, satte sej ute i det fria och började "spisa" som man sa i stan. Det luktade goda såser och läckerheter, god mat som kom det att kittla i magskinnen på oss. Ända tills vi fick se svamparna på ett stort, avlångt fat! Kofödan vi för-

aktade var således herrskapsmat! Ingen tog någon notis om oss vid grinden. Vi var emellertid ständaktiga tennsoldater och stannade kvar ända tills sista svamp försvunnit i herrskapsmagarna. Nu tog man ut kaffe. Herrskapsfar tog fram en stor, svart cigarr, som han synade noga i båda ändar innan han tände den, kastade sig lättjefullt baklänges mot stammen av en stor björk och blåste ut väldiga rökslingor, pustade på i riktning mot oss vid grinden som om han öppnat gaskrig, tänkte röka bort oss från tomt. Vi tog det som ett tecken att det var dags för oss att försvinna och var just beredda att ge oss iväg. Då ropade han på oss genom cigarröken, ville ge oss ett glas svagdricka att läska oss med i värmen. Vi tog tveksamt emot gåvorna och sedan började han prata med oss.

Det var märkvärdigt hur fort vi kom på god fot med en cigarrökande stadsbo, som tycktes ha lätt för att komma underfund om sådana enkla mekanismer som vi var, kom in på vår egen våglängd med en gång. Det undslapp oss att deras svampätande oroat oss och han skrattade gott, men inte alls elakt, gick in och hämtade en jättestor karta med svampar i alla möjliga storlekar och färger. Svampar var god mat, fast man fick skilja bort de giftiga — ja, det var faktiskt stora värden vi föraktfullt dagligen sparkade sönder med våra bara, smutsiga fötter, då vi ville hindra kossorna att äta svamp. Hotellen i stan köpte svamp, betalade bra, och man kunde exportera, sälja en hel skeppslast, om man var tillräckligt flitig att plocka.

Forts. å sid. 11

Leklynnnet flödade kring tvättgrytorna, där kvinnorna med bara armar i solskenet sköljde tvätt i det glittrande vattnet.

natorium. Detta sker också i stor utsträckning. En undersökning av åldersfördelningen bland dessa alkoholmissbrukare visade att en viss förskjutning mot högre åldrar förelåg jämfört med materialen från tidigare nämnda undersökningar från centraldispensären och Söderby sjukhus åren 1955 respektive 1958.

*

Antalet registrerade fall av tuberkulos i Stockholm 1962 var 6.335, varav 5.551 lungtbc-fall. De nyupptäckta tuberkulosfallen var sammanlagt 543, varav 395 lungtbc-fall. Under de senaste åren har ett stort antal tuberkulosfall avförts ur tuberkulosregistret och antalet nyupptäckta fall har också avtagit. Här rör sig dock nedgången för närvarande endast om ett 40-tal fall per år. Ur registret har under den senaste 10-årsperioden avregistrerats 3.246 patienter eller 34 %. Avgången har emellertid ägt rum praktiskt taget uteslutande sedan år 1957. Förhållandevis största minskningen har skett av fall, där tuberkulosen ej har varit lokaliserad till lungorna utan till andra organ. Intressant är också att antalet nya patienter med öppen tuberkulos stigit i förhållande till alla nyupptäckta lungtuberkulosfall och att recidiven visar liknande tendens. Med anledning av den kraftigt ökade avregistreringen är det sannolikt att recidivfallen kommer att tillta ytterligare, särskilt bland sådana patienter, som enligt nuvarande uppfattning fått alltför kortvarig kemoterapi.

Det finns anledning förmoda att männens översjuklighet i Stockholm har sin viktigaste orsak i det stora antal kroniska alkoholmissbrukare, varav många grava, som finns inom storstaden och framförallt dess slum. Alkoholismens betydelse som disponerande moment för tuberkulosjukdomen är klar och kan inte nog betonas. Ytterligare ansträngningar måste därför göras för att uppspara nya fall och övervaka kända patienter

EN BOK SOM BLEV ÖVER

Det händer ibland att man läser en bok och finner den vara sådan att "den måste ligga till sig". Det är svårt att få ett grepp på den vid första läsningen. En bok av den sorten är *Skiljevägen* av Kurt Salomonson. Nu får man dock inte inge läsaren föreställningen att Kurt Salomonson är en svårförstådd ordlekare. Tvärtom. Hans berättelse och människor är ett stycke rejäl vardagsprosa av en man som kan sina miljöer. Att han sett ett kraftverksbygge, en skitig jobbare, en förman och allt det andra i Blåforsen från insidan är klart. Vad som är mindre oklart är vem som gett dramats huvudpersoner replikerna. Herr Salomonsson har nog alldeles själv med sin spikklubba nitat in dem i de grå cellerna — vi tror nämligen inte att

eningsgubbar träffar vi bl. a. på en arbetsförmedlingstjänsteman, som varit bagare, läst brevs-kolekurser och klättrat uppåt i samhället, lagt sig till med ämbetsutseende, som naturligtvis rimmar mycket illa med den tidigare bagarkostymen. Finns det då inga människor man kan hyssa en smula hopp om i den här boken? Jo, det finns en f. d. byggnads-snickare, Kalle Nellvén, som fallit undan för hustruns böner — och blivit förman! Men eftersom han saknar varje grad av teoretisk skolning blir arbetet onödigt slitsamt. Han lever i skräck för papper, svettas oerhört och sätter svettfläckar på papperen — men en ganska hygglig kille är han i alla fall. Man frågar sig då — varför fick inte den hyggelige Nellvén någon del av de brevs-kolekurser den osympatiska uppkomlingen på arbetsförmedlingen tuffat i sig? Men sådana frågor hör kanske inte ihop med ritningarna till Blåforsens kraftverk.

BOKTT

människorna i Blåforsen tänker alldeles på det sättet. Men om de skulle göra det blir det inte lätt för Bertil Kugelberg i Svenska Arbetsgivarföreningen och Arne Geijer i Landsorganisationen att i framtiden hålla ihop sina skaror.

Arnold — mannen utanför — grubblar och tänker, men inte riktigt på samma sätt som Viktor Rydbergs tomte. De gåtor Arnold grubblar över är fackförningsgubbarnas enkla linjeraka sätt att tänka fackförningsmässigt. Om de inte gjorde det skulle väl Arnold också få vara med på ett hörn i välfärdsstaten. Utom rätlinjiga fackför-

ter bland alkoholstakentelet. Dessutom fordras också ett bättre omhändertagande av dessa när de utskrivs från lungsjukhusen. Upprättandet av speciella hem eller genomgångshotell, helst i förening med skyddade verkstäder eller andra arbetsplatser där övervakningen kan effektiviseras, är därför mycket önskvärt.

På ett ställe ska vi i alla fall dröja i de djupare tanke-spåren. Det är i en dialog. En av deltagarna säger: "Jag tror nämligen inte att man med gott resultat kan bygga upp ett samhällssystem genom att förespegla folk att de till slut inte behöver jobba alls". På ett annat ställe heter det: "Det är nånting mycket skrämmande, mycket nedslående i tanken att förflytta tyngdpunkten från arbetet till fritiden. Jag tror det kommer en tid — snart — då folk börjar bete sig som vilna fåglar över ett avbetat fält." Här vill man fråga författaren: vem har "förspeglat" folk att det inte alls behöver jobba? Och till frågan om att folk "snart" kommer att vara fåglar över ett avbetat fält: då bör väl huvudpersonen Arnold — som författaren tycks ha satsat på — få den chans han söker? Men att ställa sådana frågor kan kanske Kurt Salomonson enklast avfärda med att vi behöver läsa hans bok en gång till — i varje fall ska anmälan för sin del bjuda till med en sådan ansträngning.

S. H.

Kurt Salomonson: *Skiljevägen*, P. A. Norstedt & Söners Förlag, pris häft. kr 27:—.

Svensk sommar

KVÄLLEN

Kvällen doftade hägg.
Svalorna var komna till byn,
för pilsnabbt omkring.
Hur vacker var inte himlen,
hagen med slanka björkar
och blanka sjön bortom den.
Men allra vackrast
var du.

ÅTERKOMST

Nu blommar åter äppelträden.
Svalorna är redan här
i sina fjolårsbon.
I går fann grannens barn
konvaljer
och ropade för första gången
göken.
När kommer du igen?

NILS-ERIC BJÖRSSON

Ingen visste riktigt varför gården i Blekinge hade blivit en tvistefråga, men så var det i alla fall, det var fyra syskon som hade ärvt den gamla gården och ingen visste vad dom skulle göra med den.

Av de två bröderna var en konstnär, och fast han kunde fånga alla skiftningar över havet i sommartid så inte ville han bosätta sig vid kusten i all framtid den saken var klar.

Av de två bröderna var en konstnär, och fast han kunde fånga alla skiftningar över havet sommartid så inte ville han bosätta sig vid kusten i all framtid den saken var klar.

Den andre brodern var pianist, han reste och gav konsertturnéer i utlandet och hans mesta tid gick till kvinnor och vin, så han ville inte ta hand om den eländiga gården. För ett riktigt elände hade den blivit. En syster var gift och bosatt i Danmark, så det var egentligen bara Ulrika som hade riktigt nedärvd släktkänsla för den gamla gården, eller i varje fall låtsades hon ha det.

Gamla faster Amalia hade delat upp den på fyra och nu visste ingen vad de skulle göra med fjärdedelarna.

— Sälj rasket, sa konstnär Lundberg, vad fasingen ska vi med den till. De reste heller aldrig dit, hade inte varit där på många år, gården var utlämnad åt sitt öde där borta vid havet och åt arrendatorn förstås, systemen tog in arrendet pr post, hon var en viljestark kvinna.

Man undrade förresten om de inte alla tre var komna från en riktig trollsläkt. Kraftiga och bredaxlade var de med rödaktigt hår, och häftigt sinnelag hade de, elakt rent av. Lea som troll var dom, tyckte folk, otillgängliga och slutna...

*

Så gick åren och gården blev till en legend, men den blev allt vackrare och finare i deras fantasi. Alla ansåg till slut att de ägde gården privat, särskilt konstnär Lundberg sa ofta till sin fru: — Det är min gård, och där har du inte att göra för då åker du ut... Då log frun, för hon trodde han hade fått för mycket skotsk whisky.

Syskonen började tala om gården när de blev medelålders. — Minns du pilalén, sa de, och de blå fönsterlisterna. När jag gick i byskola, sa Fredrik, han som målade. Minns ni loftet där det spökade? — Vad pratar du? fråste Ulrika. Det har väl aldrig spökat på loftet. — Det gjorde det visst det, det var en gammal knekt som gick igen för han var så elak.

— Han kunde väl aldrig varit leare än du heller, tyckte systemen.

— Du var minsann så le så trollen lipa åt dig. — Ja, det var väl inget att resonera

SYSKONGÅRDEN

Novell av Marianne Hellmér Teckning: Jan Rhodin

om tyckte Evert, men jag minns att dom hade en snygg mjölkpiga.

— Faster sa att jag är den enda som kan sköta gården, sa Ulrika, men jag skulle vilja se er bruka jorden som bara sitter och kluddar och spelar. De ska vara krafter till sånt. Faster bad mig ta hand om alltsammans. Jag ska bosätta mig där, väva mattor och odla potatis.

— Äh, sälj rasket, sa Fredrik så blir vi rika på kuppen, jag kunde ju förstås sätta mig och måla där, fick vara ifred.

Då tog det eld i systemen. Hon hade inte för inte rött hår, fast det nu var grånat.

— Ni har inte alls med gården att göra, skrek hon, och sånt där folk ska vara bröder till mig. Spela och ruckla och tala om att bruka jord.

— Men gamle farfar var en livad gubbe, tyckte Evert och tog en snaps till, han var allt en karlararl. Kommer ni ihåg när han var på väg från marknan och blev överfallen och klippte till två stycken så dom stöp i backen.

Ulrika svarade inte. Hon hade inte så stora sympatier för den äldre brodern, men den yngre Evert omhuldade hon, bjöd på middag när han kom från turnéer.

Men i vilket fall som helst var gården en förfärlig historia, som man inte kunde reda ut. — Vi reser ner till påsk, föreslog Evert, för Ulrika den där "hundkärring" som bara gillade taxen skulle inte in-

billa sig att hon hade någon bestämmanderätt till gården.

*

Med större vördnad tänkte inte syskonen om varandra. Fast visst kunde de hålla ihop någon gång med enad styrka om de blev anfallna, Evert var lik farfar han. Han hade skarp profil och snart järngrått hår, men en riktig fruntimmerskarl hade han varit i yngre dar, precis som farfar.

Och så reste de ner till påsk. Evert gick hem och sa till sin fru. — Ulrika har inte med gården att göra, mig knäcker hon inte, och det säger jag bara att ska hon ställa till med påskkalas så inte ska jag komma.

Inom kort visste hela den lilla byn att Lundbergarna hade kommit, rena trollfolket sa man, alla tre rödhåriga och kraftiga och egenomliga med förskräckligt elaka ögon. Hela bygden visste väl vilket liv bröderna hade fört med slagsmål och flickor halva nätterna i ungdomen.

Nå de var ju gamla människor nu förstås, hade väl lugnat ner sig, de tog taxi ut till gården, hela vägen satt de tysta och grunnade, stirrade framför sig som bergtroll.

Men bergtroll i perfekta kostymer och diskreta slipsar, och så Ulrika i elegant vårulster med taxen på armen. Men de visste man väl att troll var camouflerade.

Vårkvällen skymde redan på, med dis över havet, pilallén var borta. Det blommade inga påskliljor i rabatten, inga tulpaner glödde och lyste deras väg uppför trädgårdsgången. Luften som slog emot dem på nedre botten var rå och instängd, som det inte vädrats på länge, kanske inte ens på så länge sen som den sommardag, då man körde in höet och alla syskonen satt vid det blåmålade slagbordet och åt frukost.

Rosorna doftade, farfars hästar gick i vall, allting var klöver och sommar. De stannade i dörren tysta, sedan fick de tända fotogenlampan. De hade glömt att det inte fanns elektriskt ljus och nu var det nära midnatt.

Det tog inte lång tid för dem att se hur förfallet det hade blivit. Dammet hade lägrat sig i alla vrår, var verkligen alla möbler så repiga, sitsarna så slitna. Gulnade porträtt på sekretären, jo då det var Ulrika som sjuttonåring, utslaget hår, vit klänning.

Och där var båda bröderna midsommarafton, solbrända, barhuvade och unga, riktiga charmörer båda två, inga troll alls, bröderna suckade.

— Det var förskräckligt så förfallet det har blivit, sa Ulrika och dukade fram smörgåsar och pilsner på bordet. — Men arrendatorn ska jag tala med i morgon, ansåg Fredrik, det är alltså så här han sköter gården, släktgården. Nej nu vill jag ha en smörgås.

Ljusen i farfarstaken fladdrade spöklikt i vårkvällen, havet dånade i fjärran. Skuggor djupnade över tras mattor som en gång haft klara varma färger, över dörrar som gnisslade tungt, över kakelugnsluckor som en gång varit blanka...

Evert öppnade fönstret, det gled upp med ett gnisslande, vårluften trängde in från trädgården. Hur många gånger hade han inte knyckt äpplen, han var främst han ville alla de andra skulle vara rädda för honom. Det ville han visst än i dag, som det skulle vara något att skryta med att vilja slå ner andra människor.

Han trodde ingen mer hade tyckt om honom än den bruna lilla hästen när den kom i galopp över fälten med flygande man och sammetslen mule...

Han hörde alldeles tydligt nu genom vinden från havet klappret av hästhovar. Han såg ponnien komma i galopp över fälten, närmare och närmare kom den, nu var den så nära att han kunde stryka över hans huvud...

— Men människa är du riktigt klok,

ska du stå där i draget. Det var Ulrikas röst. Man måste medge sa brodern, att det inte är mycket som vi har att hämta här, alla våra förhoppningar om att göra något stort av det här har grusats. Vill ni stanna och röja upp så gärna för mig.

— Nej, om man skulle gå och lägga sig, tyckte Evert. Jag är trött och ingenting är sig likt, vi är väl inga familjespöken som ska sitta här och hålla konselj.

De svarade inte, satt bara tysta och undrade varför de kommit hit.

— Jag bryr mig inte om vad ni säger konstaterade Ulrika och letade efter gamla bolstrar i dalaskåpet. Jag köper ut er med er andel och öppnar själv pensionat här.

Jag har pengar på banken, jag ska nog se till att få hjälp. Och nu släcker vi farfarsstaken och går och lägger oss. Ta ni vävrummet. Jag ligger på soffan.

— Jajaja sa Evert, det är fint, det hade nog faster gillat, går det någon mjölkbil in till stan i morgon igen så väck mig sex.

Så somnade syskonen i gården vaggade till sömns av vågornas brus som i ungdomens dar. Ulrika var nöjd. Gården skulle inte komma i andra händer, den skulle få blå fönsterluckor igen, nyvävda tras mattor, och det stora ekbordet skulle dukas varje dag till glada sommargäster. När bröderna kom och hälsade på skulle de finna sin gård igen, deras gård likadan som på farfars tid.

KOCKUMS

MEKANISKA VERKSTADS AB • MALMÖ • SWEDEN

NYBYGGNADER
UPP TILL
130.000 TONS DW.
KLASSNINGAR
REPARATIONER

På många kartor kan man upptäcka Åland bara som en liten prick mitt emellan Bottniska viken och Östersjön. Men det som Ålandsresenären möter är något helt annorlunda: en ö liksom sprängd i tusentals bitar.

”Ett landskap hackat till kalops”, skrev Hjalmar Söderberg en gång ringaktande om Stockholms skärgård, vilken utgör en geologisk fortsättning på den åländska övärlden. Hjalmar Söderberg i all ära — men här tycker nog de flesta att hans utsökta penna slirat omkull ordentligt. ”Landet med tusende öar och skär danat ur havsvågors sköte —”

Den åländska nationalsången ger en fin och adekvat naturbeskrivning. Här talas vidare om ”forngravars kummel i hängbjörkars skygd”, om ”fjärdar och sund som blåna i vårljusa dagar”. Här frammanas ”strändernas blommande hagar och midsommarstången mot aftonröd sky” och ”fyrens flammande båk” som lyser långt ute till havs.

Ja, Åland har vuxit upp ur havet. För 6.000 år sedan låg så gott som hela landet under vatten; bara några skär syntes — det var topparna av de högsta bergen. Allt land under 65 meter ovan den nuvarande vattenytan var havsbotten. Först omkring år 500 började Åland se ut som det gör i dag.

Havet sluter hela Åland i sin famn. Genom otaliga fjärdar, vikar och sund styckar det sönder landet i över 6.000 öar, holmar och skär så att man knappast kan finna motstycke någon annanstans på jordklotet. Åland kommer också av det urnordiska namnet Ahvaland, vattenlandet. Land- och vattenarealen omfattar ca 10.000 km². Av detta är landarealen bara 1.450 km². Huvudön, Fasta Åland, är fem mil lång och fyra mil bred.

Naturen målar upp en kontrastrik tavla. Här möter både kärv havsbygd och vek inlandsidyll. De blankslipade klipporna och skären längst ute i havsbandet, det första som resenären upplever, förmedlar något av urtidsstämningen när detta landskap blev till. I norr är Åland vilt och kargt, susar mörka barrskogar och stupar höga berg brant ned mot fjordlika vikar. Mot söder slätas landskapet ut och öppnar sig till ett ljusst leende. Åland är den yttersta utposten i norr för den melaneuropeiska lövskogen, och i låga

Segelskepp i Mariehamn.

ÅLAND —

sommarens turistmål

av NILS-ERIC BJÖRSSON

dalar, vid stränderna och på öar och holmar breder de brömda åländska lövängarna ut sig. Det är en sydlandskt prunkande färgflora som finns här.

Men den starkaste och mest karakteristiska färgen i den åländska naturen kommer från de röda granitklipporna.

Åland befolkades för 5.000 år sedan. Trots det isolerade läget är stenåldersboplatserna talrika. Det har sin orsak i att stenåldersmänniskorna uteslutande livnärde sig genom jakt och fiske och att de åländska öarna erbjöd ett överflöd på säl, sjöfågel och fiske. Under vikingatiden var Åland ett av de tätast befolkade områdena i Skandinavien. Det finns över 10.000 boplatser, gravar och borgar från forntiden på öarna här.

Till de förnämsta minnesmärkena hör de många gråstenskyrkor som uppfördes för ca 800 år sedan. Ålands allra förnämsta fornminne heter Kastelholms slott och har mycket att berätta om landskapets

historia. Det kom till i slutet av 1300-talet för att förstärka den svenska kronans makt i Östersjön. Hur nu Åland införlivades med det svenska riket har inte historikerna lyckats reda ut. Kring Kastelholms murar har många bittra fejder utkämpats och här satt Erik XIV fängslad under några månader, med Karin Månsdotter ”som käraste sällskap och tröst”.

Det är åtskilliga gånger som ryssarna farit påplundringståg mot Åland. 1714 tvingades så gott som hela befolkningen att fly till Sverige och stanna där i hela åtta år, medan ryssarna brände de åländska öarna och lät odlingarna bli vildmark. 1808—09 års krig betydde en annan okupation och nu fick Sverige avträda Finland och Åland till Ryssland. Efter Krimkriget 1854, då bl. a. den ryska fästningen Bomarsund förstördes av engelska och franska flottor, framlade ålänningarna önskemål om en återförening med moderlandet. Det gav inget annat resultat än en konvention som för all framtid förbjöd ögruppens befästande. Förbudet överskreds

emellertid av ryssarna vid första världskriget och av finnarna vid det andra.

◇

En ny framställning om återför-
ening till Sverige gjordes i samband
med revolutionen i Ryssland. En
folkadress uppsattes och underteck-
nades av 96 procent av befolkning-
en. Nationernas förbund slog emel-
lertid fast att Åland skulle fortsätta
att lyda under finsk överhöghet,
men med vidsträckt självstyrelse.
Detta grundades på två lagar av
1920 och 1922, vilka har till ändamål
att bevara landskapets urgamla
svenska karaktär.

◇

Enligt självstyrelsen kan Ålands
landsting stifta egna lagar. Som en
följd av beslutet om svenskhetens
bevarande får inga finska skolor in-
rättas och ingen jord säljas åt icke
ålänning. Ålänningarna är befriade
från värnplikt mot att tjänstgöra
vid lots- och fyrinrättningar. Åland
har en egen flagga. Den liknar den
svenska, med den skillnaden att här
tillkommer ett rött kors i det gula.

Befolkningen som alltså är svensk-
språkig uppgår till 30.000 personer.
Åland upptar femton socknar och
en stad, Mariehamn, som har ett in-
vånarantal på 6.500.

◇

Sjöfarten är ett stolt kapitel i
Ålands historia. 1920—30 fick den

åländska segelsjöfarten en hel världs-
ögon riktade mot sig. Det blev näm-
ligen ålänningarna som skrev det
sista kapitlet i segelsjöfartens hi-
storia, skrev det med namn av
många stolta "windjammers". Hade
man inte tidigare fått upp ögonen
för segelfartygens skönhet fick man
det nu.

◇

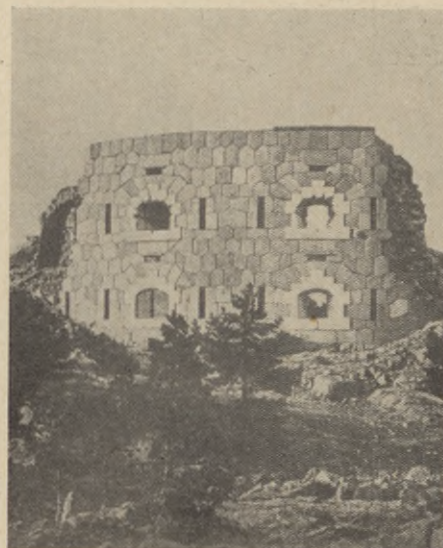
"Den som inte besökt öriket har
för sig att man här endast halkar på
strömmingsfjäll på berghällarna och
trasslar in sig i upphängda nät och
får öronen sönderskrikna av skräm-
nande måsar. Att då komma upp till
Fasta Åland och finna att man ham-
nat i en ren bondebygd med väl-
skötta åkrar, specialodlingar som
övergår en hel del i den vägen i Fin-
land och en maskinpark för jordbru-
ket, som är häpnadsväckande för
detta typiska småbrukarland, är nå-
got av en chock." Artikelförfattaren
hittade denna passus i en broschyr
under överresan till öriket, annars
hade han väl varit ytterligare ett of-
fer för en stor överraskning.

◇

Man räknar med att 10 procent
av befolkningen sysslar med yrkes-
fiske. Den som tror att Åland i kul-
turellt hänseende har varit och är
en avkrok blir också han ordentligt
dragen vid näsan. Det är en frestan-
de uppgift att här skriva litet kul-
turhistoria. Låt oss nöja oss med att
peka på ett sextiotal folkskolor, ett
samlyceum, ett sjöfartsläroverk, en

Kyrka på Åland.

Ruiner.

folkhögskola, en lantmannaskola och
författare som Sally Salminen, Edith
Unnerstad, Atos Wirtanen.

"Ett stycke Sverige bortom grän-
sen", har någon kallat Åland. Det
är en god karakteristik. Ålänningen
betraktar sig som svensk. Det sägs
att 90 procent av alla ålänningar al-
drig satt sin fot i Finland, däremot
ska man finna att nästan alla gårdar
har eller en längre tid har haft nå-
gon familjemedlem i Sverige. När
stugan blir för trång eller arbets-
möjligheterna ett problem, så blir
det oftast till Sverige det bär iväg.

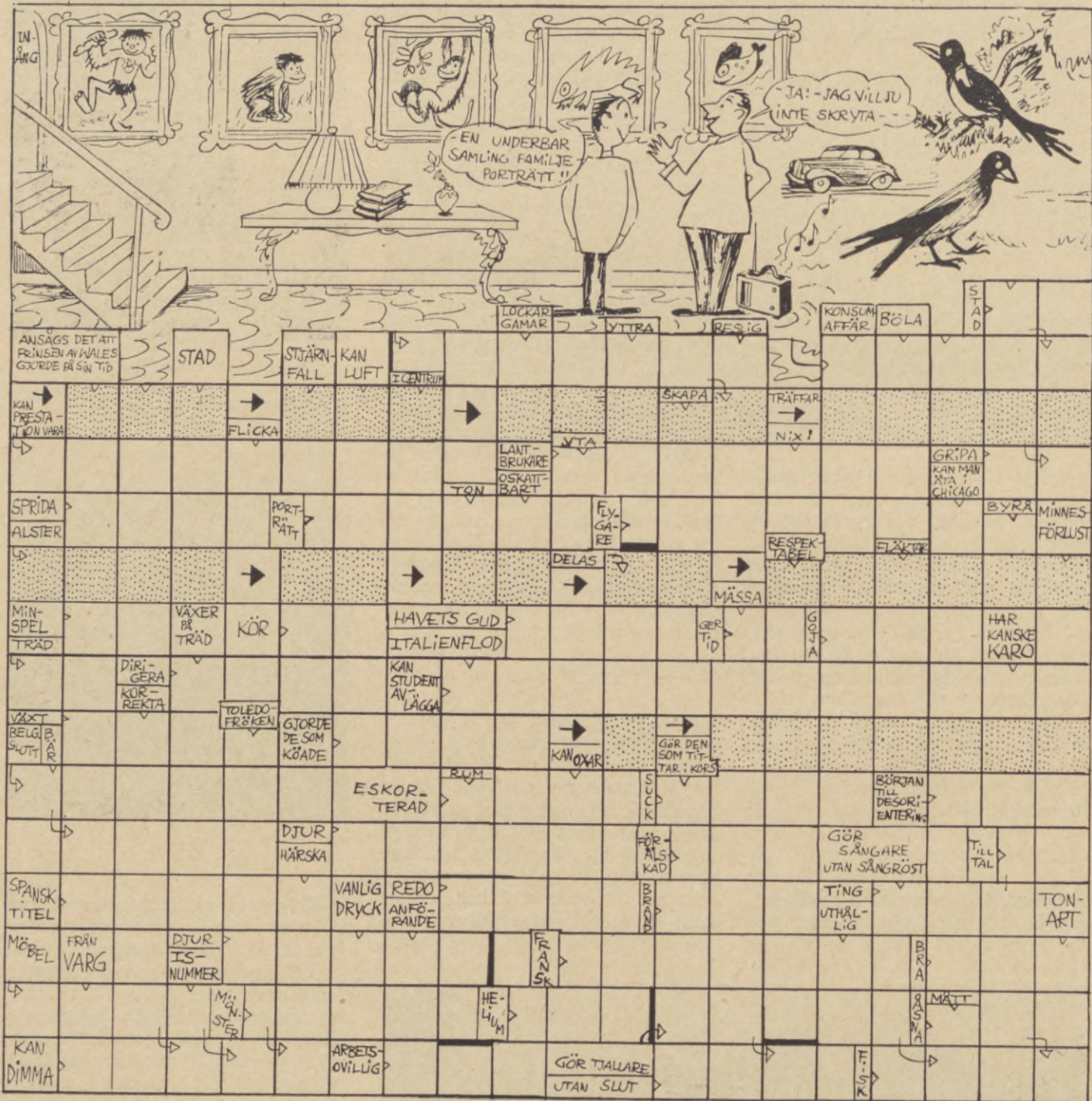
Schacklösning

Lösning till A. Werles schackstudie

1. a8D Sb6†, 2. Kc6 S×a8, 3. Kb7 Sb6, 4.
a7 Kb5, 5 a3! (Poängen! Vit måste förlora
tempo för att få svart i dragtvång. På 5.
a4? Ka5 är vit i dragtvång och svart hål-
ler remi.) 5. —, Ka5, 6. a4! och vit vinner.

Sjöbodar, Saltvik, Åland.

Bildkräys nr 6

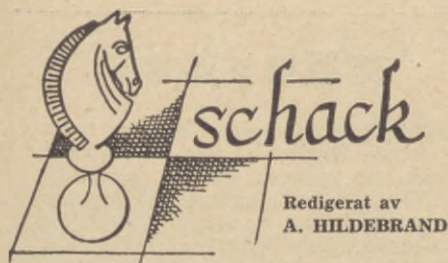
Vårt sommarkräys rymmer som ni ser lite av varje från olika områden i vårt liv och leverne. Sätt igång — lycka till!

Namn

Adress

Postadress

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 5 aug. För att få deltaga i tävlingen skall tävlingsbrevet vara märkta "Bildkräys nr 6". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status septembertal.

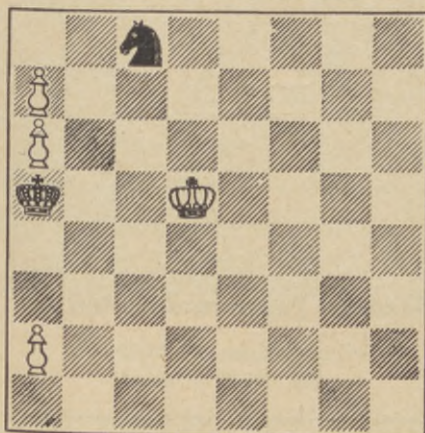

Redigerat av
A. HILDEBRAND

STUDIE

av Allan Werle

Målarernas medlemsblad 1943

Vinst

Allan Werle är en av vårt lands främsta studiekomponister. Werles genre är att komponera små nätta studier med en eller annan skarp poäng. Han små, renodlade schackpärlor har den fördelen framför modernare och större alster, att de är lättbegripliga för varje schackvän.

Ovanstående lilla "menuett" broderar på en liten trevlig tempomelodi.

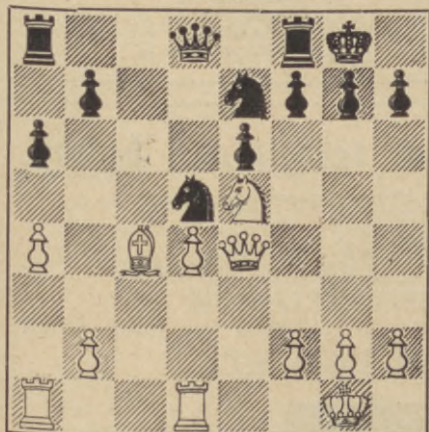
Lösningen återfinns på sidan 23.

Från årets VM

Matchen om VM mellan ryssarna Botvinnik och Petrosjan är i skrivande stund i full gång. Utmanaren har ett litet övertag i poäng, men än är det långt till något avgörande.

Vi vill här nedan återge en liten glimt från den pågående VM-kampen.

Petrosjan

Botvinnik

Till denna ställning kom spelet i andra VM-partiet (en antagen damgambit) efter svarts 17:e drag.

Botvinnik drog nu:

18. Ta1—a3	Ta8—c8
19. Ta3—h3!	Se7—g6
20. Lc4×d5	

Vit passar på att ge svart en isolerad bonde, som uppväger vits svaghet på d4.

20.	e6×d5

Efter 20.—, D×d5, 21. D×d5 ed 22. Sd7 Tfe8, 23. Tb3 Tc7, 24. Sc5 hade vits slutspelsfördel varit påfallande.

21. De4—f5	Dd8—d6

Det hotade 22. Dh5 h6, 23. S×g6 med bondevinst.

22. Th3—b3	

Nu strandar 22. S×f7 på Df4! Den uppkomna ställningen påminner om partiet Botvinnik—Aljehin i AVRO-turneringen 1958, där vit lyckades vinna.

22.	Tc8—c7

Fortsättningen 23. a5 hade varit sämre på grund av 23.—, S×e5, 24. de De5 och vits a5-bonde är svag.

23.	b7—b6

Svart förhindrar den tänkbara framryckningen a4—a5, men försvagar därmed ytterligare sin ställning. I fråga kom 23.—, S×e5, 24. de De6.

24. Td1—e1	Sg6—e7

25. Df5—f4	Tc7—c2

Detta utfall verkar knappast lyckat. Det svarta tornet på c2 står inte bra.

26. Se5—d3!	

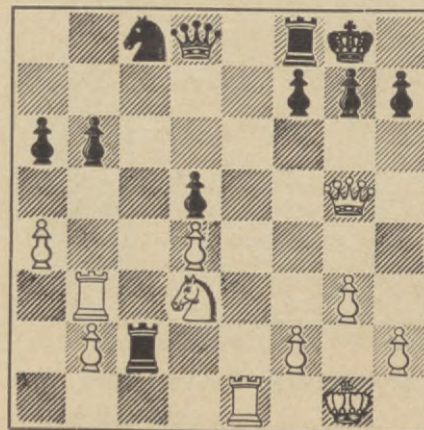
Nu kommer svart i en period av svårigheter.

26.	Dd6—d8

Efter dambyte: 26. —, D×f4, 27. S×f4 Sc6, 28. T×b6 S×d4, 29. Te7 eller 29. Kg2 blir svart av med en bonde.

27. Df4—g5	Se7—c8

Ett utmärkt försvar. Fortsättningen 27. —, f6, 28. De3 Sc6, 29. Sf4 för till förlust. Detsamma händer efter 27.—, Sc6 28. T×b6 S×d4 29. Te7 osv.

22 Dg5×d8?

Botvinnik begår plötsligt ett fel (trötthetsfel?). Genom 28. De5! hade svart kunnat ställas inför svåra problem. Nu lyckas svart i stället förenkla spelet, vilket för till ett snabbt remislut.

28.	Tf8×d8
29. a4—a5	b6×a5
30. Tb3—b8	Td8—f8
31. Te1—a1	Sc8—e7
32. Tb8×f8†	Kg8×f8
33. Ta1×a5	Tc2—d2
34. Ta5×a6	Td2×d3
35. Ta6—a8†	Se7—c8

Remi.

Efter 36. T×c8† Ke7 återvinner svart bonden d4 och remin är oundviklig.

Handikapporganisationer i Sandviken samverkar för egen lokal

Fem olika handikappföreningar i Sandviken har gått samman om en framställning till staden om ett årligt bidrag på 6.000 kr till hyrandet av egen lokal. Det är DVR, (lokalföreningen av De Vanföras Riksförbund), Hörselrämmandet, FUB (förening för utvecklingsstörda barn), hjärt- och lungsjukas lokalförening samt Diabetesföreningen, vilka enat sig om detta mål. Man har också en bestämd lokal tillgänglig om den ekonomiska sidan av saken kan ordnas. Av Byggnadsaktiebolaget Diös har föreningen erbjudits hyra f. d. Gävleborgs läns sparbanks lokal vid Storgatan 27.

Lokalen har granskats och godkänts för detta speciella ändamål av socialvårdschef Kjell Wallberg och socialnämndsordförande Rudolf Löfstrand. Föreningarna garanterar själva en viss del av hyressumman men hemställer som sagt om ett årligt anslag på 6.000 kr av staden för ändamålet.

G. R. I. T.

— Och så talar du om skilsmässa! När jag lärt dig hur ett hem ska skötas —
Skåms Alfred!

REVIGÖR ger god vigör

Känner Ni Er trött och häglös? Orsaken kan vara brist på någon av vitaminerna. Då hjälper REVIGÖR, som har alla 17 olika vitaminämnen i bästa lösliga form: A 16700, B1 2800, D2 2000 IE, B2 7,5, B6 6, pp-fakt. nic. s. 120, nicotylamid 60, calc. pant. 30, kolinbitartr. 600, C 400, inosit 125, E5, H 1,5,

K3 10, PAB 1,5,
U 5,5 mg och
B12 12,5 γ/100 g.

Bli pigg och
"uppåt" prova
REVIGÖR redan
idag

Receptfritt på apotek
samt i hälsokostaffärer

AB Carls-Bergs Biokemisk
och Farmaceutisk Fabrik
Göteborg 47

**MARMOR, KALKSTEN
och GRANIT**

INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON
Villa Daisy, Mariedalsvägen
MALMÖ Tel. 672 01

Köp solstickan!

Allt i tryckluft

AB ÅSBRINK & CO

MALMÖ SV. 550 40
GÖTEBORG 11 37 71 - HUDDINGE 57 19 13
ÖSTERSUND 199 39

**Wahlgren
&
Nordquist**
MALMÖ

Köper alltid pappersavfall

RÖDFÄRG

Ni som tänker måla i sommar begär vår nya färgkatalog med målningsråd, och som upptager: rödfärg, linoljefärg i 16 kulörer, plastfärg i 6 kulörer, knutbrädsfärg, maskinfärg, takfärg, blymönjefärg, portfärg, grundfärg, spackelfärg, färdigstrykningsfärg, Dalbränd stubbtjära, asfalttjära, impregneringsolja, cementfärg, ladugårdsfärg, limfärg, golvfärg, fernissa, bors-tar m. m. Katalogen med 2 kulörkartor, sändes mot 70 öre i frimärken. Föregående års kunder erhåller katalogen utan begäran.

**FÄRG & CEMENT
ULFSHYTTAN**

Ordertel. 0243/510 62 kl. 9—12, 13—17

ALLT i pappersbranschen
billigast från

Skånska Papperscentralen AB

Sallerupsvägen 90, Malmö Ö
Tel. 718 30 - Växel

CAFÉ SLOTTSPARKEN
REKOMMENDERAS

Smörgåsar, luncher, supéer, kaffe med
hembakat bröd, kvällsbeställningar upp till
20 pers., inne- och uteservering, tel. 240 37

**Gynna
svensk industri**

**Kemisk Tvätt — Restaurangtvätt
Hotelltvätt — Hushållstvätt — Stärktvätt**

FÖRSTKLASSIGT UTFÖRANDE

Centraltvätten

MALMÖ

Kontor Föreningsgatan 16, tel. 724 15 Fabrik

Linnégatan 70
Regementsgatan 27
Nobelvägen 95
Lönngatan 58

S:t Knuts torg 10
Foslevägen 31
Ystadsgatan 9
Ö. Fäladsgatan 4
Föreningsgatan 16

TREVLIGA BRODERIARBETEN

för arbetsterapi

Begär katalog från

Gamlestads Konsthantverk AB

Anders Mattssonsgatan 30
GÖTEBORG N - Telefon 26 36 45

Keramik som terapi och hobby

UGNAR, DREJSKIVOR m. m.

Rikhaltigt lager av
GLASYRER, FÄRGER, OXIDER,
LEROR, UGNSTILLBEHÖR etc.

EXPORT & IMPORT

AB KERAMIK

Tel. 08/10 71 17

Box 7283

STOCKHOLM 7

Vård på konvalescenthem ger

Rekreation ● Vila

Vinter ● Sommar

- **KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA**
Telefon: Växjö 0470/601 07 (Kronobergs län)
Plats för 14 gäster
- **FJÄLLFARARGÄRDENS KONVALESCENTHEM, UNDERSÅKER** (Jämtlands län)
Telefon: Undersåker 11 — Plats för 24 gäster
- **KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS, EDSBJÖRKE** (Värmlands län)
Telefon: Sunne 0565/271 65 — Plats för 26 gäster
- **FRITIDSGÄRDEN RAMNÄS, Postfack 42, TORUP**
Telefon: Torup 138 (Hallands län)
Plats för 20 gäster
- **KONVALESCENTHEMMET ÄSEN, ÅSLJUNGA**
Telefon: Klippan 600 09 (Kristianstads län)
Plats för 20 gäster
- **LÄNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM**
(öppet under sommarsäsong) (Blekinge län)
Telefon: Södra Hoka 11 — Vintertid Karlshamn 0454/11566
Plats för 22 gäster
- **SVANHOLMENS VILOHEM, SVANSHALS, OSBY**
(öppet under sommarsäsong) (Malmöhus län)
Telefon: 0479/117 14 — Exp.: Kamrergatan 3, MALMÖ C
Telefon: 040/97 53 44 — Plats för 27 gäster

Förfrågan om plats

göres av sanatoriepatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjukas lokalföreningar

Eftervård ● Förebyggande vård

i avkopplande miljö och natursköna trakter

Toppvinst i RHL:s kvicklotteri

VOLVO AMAZON

VOLVO P 544 Special

Volkswagen 1500 Limousine

SAAB 96

TV-apparater • Transistormottagare

Bandspelare • Rörstrandserviser

Ryamattor • Ryakuddar

3.244 värdefulla vinster

**Inga väntans
tider!**

•
VINST
FÅR HÄMTAS
OMEDELBART!

•
Dragning verkställd före
lottförsäljningens början

Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka Rikslotteri 1963

Härmed beställes

..... st. lotter à 2:— att sändas mot postförskott
+ porto, eller

..... st. lotter à 2:— att sändas varje månad
fr. o. m. juni t. o. m. aug. 1963 mot postförskott +
porto. Dragningslista medföljer gratis.

Namn:

Adress:

Var god texta!

Sänd ej pengar med denna rekv.

Status 6/63

Frankeras
med
25-öres
frimärke

RHL-lotteriet

Box 4149

STOCKHOLM 4

~~~~~  
◀ **LOTTPRIS 2 KRONOR**  
**REKVIRERA NU**  
~~~~~

**Sammanlagd vinstsumma
över 200.000:—**

Vid rekvisition av minst 10 lotter i samma
sändning — portofritt.

Minst en lott till varje familjemedlem
ökar familjens vinstchans!